

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ
ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΖΑΣ
(1791 - 1912).
ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΙ*

ΥΠΟ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΓΓ. ΠΑΠΑΖΗ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ
ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΖΑΣ
(1791 - 1912).
ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΙ*

ΥΠΟ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΓΓ. ΠΑΠΑΖΗ
Δρ. Θ.

Ἀπὸ τὸ φάκελο ἀλληλογραφίας τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Ζαχαρία (Νοε. 1791 - *terminus ante quem* 5 Ὀκτ. 1801)¹ μὲ τὸν ἐπίσκοπο Κα-

---

* Ἡ παρούσα μελέτη ἀποτελεῖ καρπὸ τῶν μεταπτυχιακῶν μου σπουδῶν στὸν Ἱστορικὸ κλάδο τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ (πρβλ. σχετικὰ Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος Σφηνίτζης, Ἔκδοση ἱερᾶς μονῆς ἁγίου Ἀθανασίου Σφηνίτζης, Βέροια 1996, σ. 85). Βασίζεται κυρίως σὲ ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς ποὺ βρέθη-
καν στοὺς κώδικες πατριαρχικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀρχείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀντίγραφα τῶν ὁποίων ἔλαβα, κατὰ σεπτὴν ἐντολὴν τοῦ Οἰκ. Πα-
τριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου Α', ἀπὸ τὸν ἀρχαιοφύλακα τοῦ Πατριαρχείου, αἰδεσιμιο-
λογιότατο Οἰκονόμο, κ. Νικ. Πετροπέλλη, τὸν ὁποῖο καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ εὐχαριστῶ
θερμὰ. Στὶς προθέσεις μας εἶναι σύντομα νὰ ἐκδώσουμε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς μονῆς
ὀλοκληρωμένη μελέτη μὲ πλούσια βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση.

1. Γλαβίνα Ἀποστόλου Ἀθ., “Ἐπίσκοποι Κίτρους κατὰ τὴν τουρκοκρα-
τία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν”, *Μακεδονικά* 18 (1978)82· πρβλ. τοῦ ἰδίου, “Ἐπί-
σκοποι Κίτρους στὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνα”, *Καιρὸς, τόμος τμητικὸς στὸν ὀμότιμο καθ.*
Δ. Δόικο, Νέα Σευρά, ΕΕΘΣ ΑΠΘ 5 (1995) 52· τοῦ ἰδίου, “Τὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου
Ἀθανασίου Σφινίτζης”, *Μακεδονικά* 23 (1983) 362, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ χρονολογικὰ
τὴ σύνταξη τοῦ γράμματος στὸ πρῶτο μισὸ τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 18ου αἰῶνα
(συνδυάζοντας τὴν πληροφορία τοῦ Σταυράκη Ἀριστάρχη Βέη γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ
Ζαχαρία ὡς ἐπισκόπου Κίτρους τὸ Νοέμβριον τοῦ 1791 καὶ τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Θε-
οφίλου Καμπανίας τὸ 1795) καὶ παραπέμπει στὸν Κωνσταντινίδη Ἐμμανουήλ Ἰ.,
“Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κίτρους”, *Τμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν μητρο-*

μπανίας Θεόφιλο (1749 - 1795)² διαπιστώνεται πὼς μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικὲς μοναστικὲς ἐστίες (μετὰ τὸ 1924 τῆς ἐπαρχίας Βεροίας)³, ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Σφίνιτζας, ἰδρῦθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1791⁴.

Ἡ πρώτη ἀναφορὰ στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Σφίνιτζας γίνεται σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπ. Γλαβίνα σὲ ἐπιστολῆ⁵ πού ἔστειλε (Δε-

πολίτην Κίτρους Βαρνάβαν ἐπὶ τῇ 25 ἐτηρίδι τῆς ἀρχιερατείας του, Ἀθῆναι 1980, σσ. 228 καὶ 230· πρβλ. Γλαβίνα, "Παρατηρήσεις καὶ προσθήκες στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐπισκοπὴ Πλαταμῶνος καὶ Λυκοστομίου", *ΕΕΘΣ ΑΠΘ*, Μνήμη Ἰωάννου Εὐ. Ἀναστασίου, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 167.

2. Στογιόγλου Γεωργίου Ἀ., *Ἱστορία ἐπισκόπων Μακεδονίας. Θεόφιλος Παπαφίλης ἐπίσκοπος Καμπανίας (1749 - 1795)*, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 19, ὅπου καὶ ἡ πλουσία γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπό του βιβλιογραφία.

3. Τζωρτζάτου Βαρνάβα (μητρ. Κίτρους), "Ἐκκλησιαστικαὶ σελίδες διὰ τὴν Πιερρίαν καὶ τὴν Κατερίνην", *Λεύκωμα τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Κίτρους ἐπὶ τῇ πεντηκοντετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κατερίνης (16.10.1912 - 16.10.1962)*, Κατερίνη 1962, σ. 53· Γριτσοπούλου Τάσου, "Βεροίας καὶ Ναούσης μητρόπολις", *ΘΗΕ*, τ. 305, Ἀθῆναι 1963, στ. 826· Χιονίδη Γεωργίου Χ., *Ἱστορία τῆς Βεροίας τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς, τ. Β', Βυζαντινοὶ Χρόνοι*, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 161.

4. Γλαβίνα, *Τὸ μοναστήρι*, 361· πρβλ. γιὰ τὴν ἐξακριβώση τῆς χρονολογίας Εὐστρατιάδου Σωφρονίου, "Ὁ Καμπανίας Θεόφιλος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων", *Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ* 2 (1927) 262· τὸ γράμμα αὐτὸ περιέχεται στὸν κώδικα 66 (φφ. 85α - 86α) τῆς μονῆς τῶν Βλατάδων Θεσσαλονίκης καὶ ἔχει τὴν ἔνδειξη μὲ ἀρ. 42 (1791)· γιὰ τὸν κώδικα καὶ τὸν Θεόφιλο βλ. Γλαβίνα, "Ἐγκύκλιος τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ὑπὲρ βοήθειας τῆς ἱερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης", *Μακεδονικὰ* 21 (1981) 351 - 352 καὶ 356, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὸ μοναστήρι ἰδρῦθηκε ἀρχικὰ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ εἶναι κτισμένο πάνω σὲ θεμέλια παλαιότερων κτισμάτων εἶναι ἐξαιτίας ἔλλειψης στοιχείων ἀγνωστο ἔαν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα. Προφορικῆ ἐπίσης παράδοσις πού ἀναφέρει ὅτι ἡ μονὴ κτίστηκε ἀπὸ Κολινδρινούς δὲν ἐπιβεβαιώνεται (βλ. Πολύζου - Μαμέλη Κλεοπάτρας, *Ἱστορία τοῦ Κολινδρουῦ μὲ εὐρύτερη ἐπισκόπησι γεωγραφικῆ, ἱστορικῆ, ἐθνολογικῆ τῆς Πιερίας*, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 250). "Ἐξ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη τῆς μονῆς, στὸ χῶρο ὅπου προὔπηρχε κάποιος χεῖμαρρος, βρέθηκε μιὰ μαρμαρίνη ἐπιγραφή πού ἔφερε τὴ χρονολογία 1604. Παραμένει ὡστόσο ἀγνωστο ἔαν στὸν τόπο αὐτὸ ὑπῆρχε, σύμφωνα μὲ τὴν πιὸ πάνω χρονολογία, κάποιον μονόδριον.

5. Γλαβίνα, "Ὁ Ναουσαῖος δάσκαλος Ἀναστάσιος Καμπίτου", *Ἐπιστημονικὴ Παρουσία Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης Β'* (1991) 138, ὁ ὁποῖος πρωτοδημοσιεῖ τὴν ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸν κώδικα 66 (φ. 39α - β) τῆς μονῆς τῶν Βλατάδων· τοῦ ἰδίου, *Ἐπισκοποὶ Κίτρους στὰ τέλη*, σ. 38· πρβλ. Στογιόγλου, *Ἱστορία*, σσ. 157 - 159· τοῦ ἰδίου,

κέμβριο τοῦ 1788) ὁ Καμπανίας Θεόφιλος σέ πρόκριτο τῆς Νάουσας με σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν τότε ἐπίσκοπο Κίτρου⁶ στὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποῖου ἀνήκε τὸ μοναστήρι. Στὴν ἐπιστολὴ σημειώνεται σχετικὰ: «αὐτοῦ εἰς τὴν Νάουσαν ἀπέθανε ἕνας Ἱερομόναχος Χ” παπᾶ Νικηφόρος σελιώτης, ὁ ὁποῖος ἦτον εἰς ἓν μοναστήριον τοῦ ἀδελφοῦ μας ἁγίου Κύτρου (sic) ἡγούμενος· φεύγων ἀπ’ ἐκεῖ ἐπῆρε καὶ τὰ ἅγια λείψανα μαζί του, τὰ ὁποῖα τώρα μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ἐπῆραν οἱ ἀδελφοί του, θέλοντες νὰ τὰ μερισθῶσι. παρακαλῶ λοιπὸν τὴν ἀγάπην της νὰ τὰ πάρῃ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τοῦ ἀποθανόντος καὶ διὰ μέσου τινὸς ταξιαρχίτου⁷ καλογήρου, ἢ ἄλλου πιστοῦ ἀνθρώπου, νὰ μᾶς τὰ στείλῃ εἰς Κανσοχώρι, διὰ νὰ μὴ τὰ ὑστερηθῇ τὸ πτωχὸν μοναστήριον, τώρα εἰς τὰς ἡμέρας μας (ἐν. τὰ Χριστούγεννα)».

Ἡ ἐπόμενη ἀναφορὰ στὴ μοναστικὴ ἀδελφότητα ἐπισημαίνεται στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Κίτρου Ζαχαρία πρὸς τὸν Καμπανίας Θεόφιλο τὸ 1791, με τὴν ὁποία τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπιτρέψῃ στὸν Ἱερομόναχο Κοσμᾶ, ἡγούμενο τῆς πτωχῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τῆς ἐπαρχίας του, νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ χωριά τῆς Καμπανίας, γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ οἰκονομικὴ βοήθεια. Προκειμένου νὰ ἀπαλλαγῇ τὸ μοναστήρι «τῶν ἀλβανητικῶν χειρῶν», ὅπως ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται στὴν ἐπιστολὴ, γινόνταν ἔρανος καὶ ψάλλονταν ἁγιασμοὶ στὴν ἐπαρχία Καμπανίας⁸.

“Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ σχολεῖα στὴ Νάουσα”, <Πολιτιστικὴ Ἑταιρεία Νάουσας “Ἀναστάσιος Μιχαήλ ὁ λόγιος”>, *Νάουσα 19ος - 20ὸς αἰώνας*, Νάουσα 1999, σσ. 92 - 93, ὁ ὁποῖος δέχεται ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν πρόκριτο Θωμᾶ Σιώτη - Χατζηγεωργίου.

6. Βλ. σχετικὰ Γλαβίνα, Ὁ Ναουσαῖος, σ. 139, ὁ ὁποῖος ἀρχικὰ θεώρησε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν ἐπίσκοπο Κίτρου Ἰγνάτιο με τὸν ὁποῖο ὁ Θεόφιλος ἀλληλογραφοῦσε τακτικὰ. Στὴ συνέχεια ὁ ἴδιος, Ἐπίσκοποι Κίτρου στὰ τέλη, σσ. 38, 41, 47, δεδομένου ὅτι στὴν ἐπιστολὴ δὲν ἀναγραφόταν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Κίτρου καὶ ὅτι ὁ Ἰγνάτιος μαρτυρεῖται ἀσφαλῶς ὡς ἐπίσκοπος Κίτρου τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1790, συμπεράνει ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸ 1790 στὴν ἐπισκοπὴ Κίτρου ἀρχιεράτευσε ὁ Κοσμᾶς καὶ συνεπῶς σὲ αὐτὸν πρέπει νὰ ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ 1788 καὶ ὄχι στὸν Ἰγνάτιο, ὅπως σημειώνει ὁ Γ. Στογιόγλου, ἡ Ἐκκλησία, σ. 92.

7. Πρόκειται γιὰ μοναχὸ τῆς μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν στὴ Νάουσα. Πὰ τὸ μοναστήρι αὐτὸ βλ. Παπάξη Δημητρίου Ἀγγ., “Τὸ μετόχι τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν στὴ Νάουσα καὶ ἡ προσφορὰ του στὴν Παιδεία βάσει τεσσάρων ἀνεκδότων καὶ δύο ἀναδημοσιευμένων ἐγγράφων καὶ λοιπῶν στοιχείων” (ὑπὸ δημοσίευση στὰ πρακτικὰ ἡμερίδας με θέμα τὴν *Ἱστορία τῆς Νάουσας*, πού διοργάνωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας στὴ Νάουσα στίς 23 Ἰουνίου 2001).

8. Εὐστρατιάδου, Ὁ Καμπανίας, σ. 262· Γλαβίνα, Τὸ μοναστήρι, σ. 361·

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνέχεια δικαιολογεῖται, ἐὰν ληφθεῖ ὑπόψη τὸ γεγονός ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν μαστίζονταν τὴν περίοδο ἐκείνη ἀπὸ τὶς ληστρικὲς ἐπιδρομὲς τῶν τουρκαλβανήτικων συμμοριῶν⁹.

Τὸ 1814, σύμφωνα μὲ λειψανοθήκη ποῦ βρέθηκε στὴ μονή, ἡγούμενος ἦταν κάποιος Κοσμάς¹⁰. Δὲν ἀποκλείεται τὸ πρόσωπο αὐτὸ νὰ ταυτίζεται μὲ ἐκεῖνο ποῦ ἀναφέρεται στὴν ἐπιστολὴ τοῦ 1791, μιὰ καὶ τὸ χρονικὸ διάστημα ποῦ μεσολαβεῖ δὲν εἶναι ἰδιαίτερα μεγάλο.

Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐξάλλου συμπεριλαμβάνεται μεταξὺ ἄλλων καὶ στὴν Πρόθεση ποῦ εἶναι τοῦ 1830, στὴν ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχιερέων¹¹: Νεοφύτου, Γερασίμου, Νεοφύτου, Γρηγορίου, ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἱερομονάχων: Κοσμά, Ἀνανίου, Νικοδήμου, Ἀγαπίου, Χαραλάμπους, Ἀρσενίου, Γερασίμου, Νικηφόρου καὶ Διονυσίου.

Μαρτυρίες ἔχουμε ἐπίσης καὶ γιὰ ἓνα ἄλλο ἡγούμενο τῆς μονῆς· αὐτὲς ἀφοροῦν τὸν ἱερομόναχο Νικηφόρο, ὁ ὁποῖος χρημάτισε πνευματικὸς τοῦ ὄπλαρχηγοῦ τοῦ Ὀλύμπου Διαμαντῆ Νικολάου κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐτῶν τῆς ἐπανάστασης 1821 - 1833. Ἐνδεικτικὰ σημειώνει ὁ Νικόλαος Κασομούλης στὰ ἀπομνημονεύματά του: «*Ἐνας ἀσκητῆς <ἱερομόναχος> Νικηφόρος ὀνομαζόμενος τῆς μονῆς Σφινίτζης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξωμολογεῖτο ὁ Διαμαντῆς, καὶ τὸν πίστευεν, τὸν παρήγγειλεν νὰ μὴ κάμη κανὲν κίνημα τὸν χειμῶνα, παρὰ κατὰ τὸν Ἰούνιον,*

τοῦ ἰδίου, Ἐπίσκοποι, σ. 52· Στογιόγλου, *Ἱστορία*, σ. 159.

9. Πολύξου - Μαμέλη, *Ἱστορία*, σ. 255. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. τὸ γύρω ἀπὸ τὸν Ὀλύμπο τμήμα τῆς Πιερίας εἶχε κυριολεκτικὰ λεηλατηθεῖ ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὁ ὁποῖος πρὶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Σουλίου (1803), ἐπιζητοῦσε τὴν ἐξόντωση τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Πιερίων.

10. Γλαβίνα, Τὸ μοναστήρι, σ. 362, ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνει τὴν πιθανότητα ἢ ταύτιση αὐτῆ νὰ ἀποτελεῖ μιὰ ἐνδειξη ὅτι τὸ μοναστήρι κτίστηκε στὸ δευτέρου μισοῦ τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ πρῶτος ἡγούμενος νὰ διετέλεσε ὁ Κοσμάς.

11. Παραμένει ἀδιευκρίνιστο ποιὲς ἐπαρχίες ποίμαιναν οἱ ἐν λόγῳ ἀρχιερεῖς καὶ ἂν αὐτὲς ἀνήκαν σὲ γειτονικὲς μητροπόλεις ἢ ἐπισκοπές. Ἐὰν συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε θεωροῦμε πολὺ πιθανὸ ὅ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους νὰ εἶναι ὁ Καμπανίας Γρηγόριος (1828 - Μάρτ. 1853). Μὲ τὸ ὄνομα Νεόφυτος, πάντως, ἀπαντοῦν οἱ πλησιόχωροι μητροπολίτες Δημητριάδος (Ἰούλ. 1827 - Μάρτ. 1853), Ἐλασσόνας (Νοε. 1830 - Μάιος 1849) καὶ Σταγῶν (1821 - 1845), ἐνῶ ὁ πὸ κοντινὸς μητροπολίτης μὲ τὸ ὄνομα Γεράσιμος, ἀμέσως μετὰ τὸ 1830, εἶναι ὁ Γρεβενῶν (Φεβρ. 1831 - Ὀκτ. 1837).

<διά> νὰ ἀσφαλισθῆ πρῶτον ὁ λαός»¹².

Ὡστόσο, ἡ προτροπὴ τοῦ Νικηφόρου μὲ σκοπὸ τὴν ἀναβολὴ τῆς ἔναρξης τοῦ Ἀγώνα ἀπὸ χειμῶνα σὲ καλοκαίρι, δὲν εἰσακούστηκε, ἐφόσον ἡ ἐπανάσταση στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἄρχισε στὶς 8 Μαρτίου 1822. Ἡ ἐφεκτικὴ στάση τοῦ ἡγουμένου θὰ μπορούσε ἴσως νὰ δικαιολογηθεῖ, ἐὰν σκεφθεῖ κανεὶς τὴν καταστολὴ τῆς ἐπανάστασης στὴ Χαλκιδική, τὴ διάλυση ἀπὸ τὸν Ἐμποῦ Λουμπούτ (Μεχμέτ Ἐμίν) τοῦ στρατοπέδου τῆς Κασσάνδρας καὶ τὴν ὑποταγὴ τοῦ Ἀγίου Ὄρους τὸν Ἰανουάριο τοῦ ἰδίου ἔτους¹³. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιφυλάξεις τοῦ Νικηφόρου, δὲν ἔχουμε ἄλλες πληροφορίες πὺν νὰ ἐπιβεβαιώνουν τὴ συμμετοχὴ ἢ μὴ στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα τῶν ὑπολοίπων ὀκτῶ μοναχῶν¹⁴.

Ὁ Νικηφόρος ὡς ἡγούμενος μερίμνησε γιὰ τὴ δημιουργία τῆς Πρόθεσης: «*δη ἐξόδου τουπανοσιοτάτου και σοφὸ μουσικολογιοτάτου κεπατέρα ὑμὸν κάθου ηγούμενον κυρίου κῆρ νικηφόρου ἱερομόναχου της αὐτῆς μονῆς του αγίου αθανασίου -1830- κεόλες η ἀγιε ηκόνες κεκτῆριον εἰς σωτηρίαν τον...*»¹⁵.

Τὸ πῶς σημαντικὸ γεγονός –ὄρῳσημο στὴν ἱστορία τῆς μονῆς ἦταν ἢ ἀνακήρυξή της στὶς 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 1832 σὲ πατριαρχικὴ καὶ σταυροπηγιακὴ σύμφωνα μὲ τὸ σχετικὸ σιγίλιο¹⁶. Ὅπως ἀπὸ αὐτὸ προκύπτει, ὕστερα ἀπὸ κοινὴ ἀναφορὰ «*τῶν κατὰ τὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κύτρους (sic)*» χριστιανῶν καὶ προυχόντων τῆς

12. Γλαβίνα, Τὸ μοναστήρι, σ. 362· Κασομούλη Νικολάου Κ., *Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπανάστασεως τῶν Ἑλλήνων 1821 - 1833*, τόμ. 1, Ἀθῆναι 1940, σ. 188 ὑποσ. 4· Χιονίδη Γεωργίου Χ., *Σύντομη ἱστορία τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Βεροίας - Τὰ μοναστήρια τῆς περιοχῆς τῆς Βεροίας*, Βέροια 1961, σ. 60.

13. Σφυρδέρα Βασιλείου, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* (Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν), τ. ΙΒ', Ἀθῆναι 1975, σ. 233.

14. Γλαβίνα, Τὸ μοναστήρι, σ. 363.

15. Γλαβίνα, Τὸ μοναστήρι, σ. 363.

16. Ἀ(ρχεῖον) Ο(ἰκουμενικοῦ) Π(ατριαρχείου), Κ(ώδικας) Π(ατριαρχικῆς) Ἀ(λληλογραφίας), τ. ΙΖ', σ. 212, τὸ ὁποῖο ὑπογράφουν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος Α' (6 Ἰουλ. 1830 - 18 Αὐγ. 1834) καὶ οἱ μητροπολίτες Καισαρείας Παΐσιος (Μάιος 1832 - Ἀπρ. 1871), Χαλκηδόνος Ζαχαρίας (1826 - 1834), Δέρκων Νικηφόρος (1824 - Νοε. 1835) καὶ Δυρραχίου Χρῦσανθος (1820 - Ἰουλ. 1833) – δημοσιεύεται στὸ Παράρτημα ἀρ. 1. Πᾶ τὸ σιγίλιο αὐτὸ κάνει λόγο καὶ ὁ Αἰμιλιανὸς Τσακόπουλος, «Πατριαρχικὰ σιγίλια ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ ἀρχειοφυλακίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», *Ὁρθοδοξία* 35 (1960) 152.

Βέροιας, δίνονται πληροφορίες στη Μ. Έκκλησία ότι κάποιος Νικηφόρος «*ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων ὀρμώμενος*» ἐπιθυμοῦσε νὰ μονάσει καὶ βρῆκε τὸ μονῆδριο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου «*Σφίνιτσα*», τὸ ὁποῖο ἐξαιτίας ὑπέρογκων χρεῶν «*διετέλει ὑποχείριον ἄλλογενέσι προσώποις*». Ὁ Νικηφόρος μὲ τὴν ἐργασία του ἀπῆλλαξε αὐτὸ ἀπὸ τὶς ὀφειλές του, τὸ ἀνακαίνισε κτίζοντας κελιά, τὸ προμήθευσε μὲ τὰ ἀναγκαῖα κειμήλια καὶ σκεύη, τὸ ἀνόρθωσε οἰκονομικὰ καὶ, συγκεντρώνοντας μοναχοὺς, τὸ ἔκανε κοινόβιο, γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν κοινωνικὴ προσφορὰ του στοὺς ἐνδεεῖς χριστιανοὺς τῆς περιοχῆς. Σὲ ἀναφορὰ τοὺς ἐπίσης πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο ὁ Νικηφόρος καὶ οἱ πατέρες τῆς μονῆς ἀφηγοῦνται τὸν ἀγῶνα τοὺς γιὰ τὴ διάσωση καὶ βελτίωσή της καὶ ἐπισημαίνουν τὸν κίνδυνο νὰ ἐπανέλθει τὸ μοναστήρι στὴν προηγούμενη κακὴ κατάσταση. Γίνεται ἀποδεκτὴ λοιπὸν ἡ κοινὴ παράκληση ὅλων γιὰ τὴν ὑπαγωγή τῆς μονῆς στὴν προστασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου μὲ τὴν ἀνακήρυξή της σὲ σταυροπηγιακὴ. Στὸ ἐξῆς ἡ μονὴ θὰ διοικεῖται κοινοβιακῶς καὶ κανεὶς δὲν θὰ ἐπεμβαίνει σὲ αὐτὴν τόσο ἱερωμένος (ἀκόμη καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κίτρους ἢ ὁ κυριάρχης του μητροπολίτης Θεσσαλονίκης) ὅσο καὶ λαϊκός, ἐνῶ παράλληλα θὰ ὑπάρχει ἡ ὑποχρέωση νὰ μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ νὰ ἀποστέλλεται στὸ ταμεῖο τοῦ Πατριαρχείου ἡ ἐτήσια συνδρομὴ ποσοῦ ὕψους 150 γροσιῶν. Σὲ περίπτωσι πού ὑπῆρχε ἀνάγκη γιὰ κάποια χειροτονία δόθηκε στὴ μονὴ τὸ δικαίωμα νὰ προσκαλεῖ ὅποιον ἐπιθυμῆ ἀπὸ τοὺς πλησιόχωρους ἀρχιερεῖς, ἐνῶ γιὰ τὴν ἐκλογή ἡγουμένου συστήθηκε νὰ ἐκλέγουν οἱ πατέρες τὸν πιὸ ἄξιο κοινοποιώντας τὸ ἀποτέλεσμα στὴ Μ. Έκκλησία, ἡ ὁποία θὰ ἐπικυρώνει τὴν ἐκλογή. Καταληκτικὰ σημειώνεται ὅτι θὰ ἀφορίζεται ὅποιος προσβάλλει τὰ δίκαια τῆς μονῆς.

Ἡ παραπάνω πράξι ἦταν συνέπεια αἰτήματος τοῦ ἡγουμένου Νικηφόρου καὶ τῶν πατέρων τῆς μονῆς, ἡ ὁποία τότε ἀνῆκε στὴ δικαιοδοσία τῆς ἐπισκοπῆς Κίτρους, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ σχετικὴ πρὸς αὐτοὺς πατριαρχικὴ ἐπιστολή¹⁷ πού εἶχε τὴν ἴδια ἡμερομηνία μὲ τὸ σιγίλιο. Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ, ἀφοῦ ἀνακοινώνεται ἡ ἀποκατάσταση τῆς μονῆς σὲ σταυροπηγίον, ἐκφράζεται ἡ ἐλπίδα ὅτι οἱ μονάζοντες θὰ βιώνουν κοσμίως καὶ θὰ καταβάλλουν στὸ ἐξῆς μεγαλύτερο ζῆλο γιὰ τὴν

17. ΑΟΠ, ΚΠΑ, τ. ΙΖ, σ. 213 (δημοσιεύεται στὸ Παράρτημα ἀρ. 2).

πρόοδο τῆς μονῆς τους. Ἀκόμη προτρέπονται νὰ συνεργάζονται μὲ τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους καὶ μὲ τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, πρὸς τὸν ὁποῖο συστήνεται νὰ ἐκφράσουν τὶς εὐχαριστίες τους γιὰ τὴν ἄδεια ποὺ θὰ τοὺς παρέχει νὰ περιέρχονται τὴν ἐπαρχία του.

Τὸ γεγονός τῆς ἀνάδειξης τῆς μονῆς σὲ σταυροπήγιο κοινοποιήθηκε τὴν ἴδια ἡμέρα μὲ πατριαρχικὸ γράμμα¹⁸ καὶ στὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Μελέτιο Β' (Νοε. 1830 - Μάιος 1841), γιὰ τὸν ὁποῖο ἐκφράζεται ἡ πεποίθηση ὅτι ἀφενὸς θὰ σεβαστεῖ τὴν ἀνύψωση τῆς μονῆς σὲ σταυροπηγιακὴ, κάτι ποὺ ὠφελεῖ τόσο τοὺς περιοίκους χριστιανούς ποὺ τὴν εὐλαβοῦνται ὅσο καὶ τοὺς ἀπόρους, οἱ ὁποῖοι βρίσκουν σὲ αὐτὴ παρηγοριὰ καὶ ἀρωγὴ, καὶ ἀφετέρου θὰ ὑπαγορεύσει τὴν ἴδια συμπεριφορὰ καὶ στὸν ἐπίσκοπο Κίτρους.

Ὅπως ὁμως φαίνεται, ἡ διοίκηση τῆς μονῆς ἀπὸ τὸν Νικηφόρο δὲν ἦταν ἡ καλύτερη. Πὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ΣΤ' (α' πατριαρχία 27 Σεπτ. 1835 - 20 Φεβρ. 1840) ζήτησε μὲ ἐπιστολὴ του (3 Ἰουνίου 1839) πρὸς τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης νὰ καλέσει τὸν ἡγούμενο Νικηφόρο καὶ νὰ τοῦ πεῖ, χωρὶς νὰ τοῦ ἀναφέρει τὸν ἀκριβῆ λόγο, νὰ ταξιδέψει μὲ πλοῖο στὴν Κωνσταντινούπολη, προκειμένου νὰ παρουσιαστεῖ στὴ Μ. Ἐκκλησία. Ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδίου ἦταν νὰ ἀπολογηθεῖ γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ κατάσταση τῆς μονῆς, τὸ πολίτευμα αὐτῆς καὶ τὴ διαγωγὴ του, ὥστε νὰ «ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν μετανοιάν του, καὶ ἐξακολουθῇ τὰ τῆς ἡγουμενίας του ἀξιωθεῖς προσωπικῶς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀθώωσης καὶ συγχωρήσεως»¹⁹.

Δύο μῆνες ἀργότερα, στὶς 21 Αὐγούστου, ὁ Πατριάρχης ἔστειλε ἐπιστολὴν²⁰ πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους Σαμουήλ (25 Ὀκτωβρίου 1838 - *terminus ante quem* 21 Αὐγ. 1839), μὲ τὴν ὁποία τοῦ ἔδινε ἐντολὴ νὰ ἀναλάβει ἐξαρχικῶς σὲ συνεργασία μὲ τὸν ἐπίσκοπο Καμπανίας Γρηγόριο (1828 - Μάρτ. 1853) τὴ διαρρύθμιση καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἀνόρθωση τῆς μονῆς, καὶ «ὁμοῦ ἐκλέξαντες ἐκ τῶν π(ατέ)ρων τρεῖς ἀξίους, καὶ εὐσυνειδήτους, συστήσητε τριμελῆ ἐπιτροπὴν μεθ' ἑνὸς γραμματικῶ τῶν

18. ΚΠΑ, τ. ΙΖ', σ. 213 (δημοσιεύεται στὸ Παράρτημα ἀρ. 3). Ὁ Μελέτιος ὄφειλε νὰ φροντίσει τόσο γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἐξάρχων στὴ μονὴ τῆς Σφίντζας ὅσο καὶ γιὰ τὴ μετάβαση τοῦ ἡγουμένου τῆς Νικηφόρου στὸ Ἅγιον Ὄρος.

19. ΚΠΑ, τ. ΙΘ', σ. 137.

20. ΚΠΑ, τ. ΙΘ', σσ. 153 - 154.

ὁποίων τὴν ἐποπτεῖαν, καθὰ καὶ τοῦ μοναστηρίου, ἀνατιθέμεθα κοινῇ συνοδικῇ γνώμῃ πρὸς τὴν θεοφιλίαν σου». Σημειώνεται ἐπίσης στὸ κείμενο ὅτι «ἐνεκρίθη συνοδικῶς, ὅπως ὁ ἡγούμενος Νικηφόρος, ὅστις καὶ ἀπηλλάγη ἤδη τῆς παιδείας [...] ἐν ὀητῇ προθεσμίᾳ ἡμερῶν τριάκοντα, δι' αἷς καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτόσε, (νὰ διευθετήσῃ τις ἀναγκαῖες ὑποθέσεις του) ἀναχωρήσῃ ἀμέσως, καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὸ κατὰ τὸ ἀγώννυμον ὄρος ἱερὸν κοινόβιον τοῦ ἀγίου Παύλου, καὶ διατελῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύοντος κὺρ Στεφάνου, ὡς πρακτικοῦ, παγιωθῆ εἰς ἐν εἶδος μοναδικοῦ πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἤθελε ἐγκρίνῃ, θέλετε φροντίσει εἰς τὸ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἀναχώρησίν του ἐν τῇ δοθείσῃ προθεσμίᾳ, καὶ τὴν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἀφιξίν του μετὰ τῆς πρὸς τὸν ἡγούμενον κὺρ Στέφανον πατριαρχικῆς ἡμ(ετέρας) ἐπιστολῆς».

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς²¹ ποὺ στάλθηκε (ἐπίσης 21 Αὐγούστου 1839) στὸν Καμπανίας Γρηγόριο, ὁ Γρηγόριος μὲ παλαιότερη ἐξαρχικὴ ἀποστολὴ του εἶχε πληροφορήσει τὴ Μ. Ἐκκλησία γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ κατάσταση τῆς μονῆς, καθὼς καὶ γιὰ τὴ διαγωγὴ καὶ τὸ πολίτευμα τοῦ ἡγουμένου Νικηφόρου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κινηθεῖ ἡ διαδικασίᾳ ἐξέτασης αὐτοῦ: «ἐμφανισθεῖς (ἐν. ὁ Νικηφόρος) τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξετασθεῖς τε καὶ ἀπολογηθεῖς, ἀνεφάνη ἔκ τε ἄλλων πληροφοριῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀπολογιῶν του, ὅτι εἰς οὐδὲν εἶδος τοῦ μοναδικοῦ πολιτεύματος ἔχει βάσιν, μήτε εἰς τὸ τοῦ κοινοβιακοῦ δηλονότι, μήτε εἰς τὸ τοῦ ἐρημιτικοῦ, καὶ τοῦ ἀναχωρητικοῦ, μήτε εἰς ἄλλο τι, ἀλλὰ φύρδην καὶ συγκεχυμένως μετέρχεται τὸ τῆς ἀσκήσεως στάδιον, καὶ οὕτως οὐ μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτόν π(ατέρας) βλέπει ψυχικῶς, γινόμενος προσέτι διὰ τῶν τοιούτων ἀβασίμων, ἢ καὶ ἀπατηλῶν τρόπων, καὶ πρὸς τὸ χριστώννυμον πλήρωμα παραίτιος ψυχικῆς βλάβης, σκανδάλου τε, καὶ προσκόμματος». Στὴ συνέχεια δίνεται ἐντολὴ στὸν Γρηγόριο νὰ μεταβεῖ στὴ μονὴ μὲ τὸν Σαμουὴλ ἐξαρχικῶς καὶ κατόπιν νὰ πληροφορήσουν τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τους.

Σὲ γράμμα²² του μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία (21 Αὐγούστου), αὐτὴ τὴ φορὰ πρὸς τοὺς πατέρες τῆς μονῆς ὁ Πατριάρχης συστήνει τοὺς ἐκκλησιαστικούς ἐξάρχους, ἐπισκόπους Κίτρου Σαμουὴλ καὶ Καμπα-

21. ΚΠΑ, τ. ΙΘ', σσ. 154 - 155.

22. ΚΠΑ, τ. ΙΘ', σ. 155.

νίας Γρηγόριο, καὶ ζητᾶ νὰ τοὺς περιποιηθοῦν καὶ νὰ τοὺς διευκολύνουν στὴν ἀποστολή τους.

Σχετικὴ ἐπιστολὴ τὴν ἴδια ἡμέρα (21 Αὐγούστου) ἀπήλυθε ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ στὸν Στέφανο, ἡγούμενο τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου στὸν Ἄθωνα, ὀρίζοντάς του νὰ διδάξει στὸν Νικηφόρο τὶς ἀρχές τοῦ κοινοβιακοῦ πολιτεύματος. Ἀναφέρεται μετὰ τὴν προσφώνηση ἐπακριβῶς στὸ κείμενο: «Ὁ τὴν παροῦσαν ἐπιδιδούς σοι κύρ Νικηφόρος, ἡγούμενος τοῦ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κύτρους (sic) ἱεροῦ ἡμῶν σταυροπηγίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Σφίνιτζας, μετακληθεὶς ἐπίτηδες εἰς βασιλεύουσαν, καὶ ἐμφανισθεὶς τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐξετασθεὶς παρ' αὐτῆς περὶ τοῦ τρόπου τοῦ μοναδικοῦ πολιτεύματός του, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἀπολογιῶν του, καὶ ἐξ ἄλλων πληροφοριῶν, ἀνεφάνη ἐλλειπής, καὶ εἰς οὐδὲν εἶδος ἀσκήσεως βάσιν ἔχων, καὶ χρήζων ὁδηγίας, ἐνεκρίθη συνοδικῶς, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ ἱερόν τοῦτο μοναστήριον καὶ ὦν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου, νὰ γυμνασθῇ εἰς ἐν εἶδος μοναδικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ ἂν ἤθελεν ἐγκρίνη μόνος. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς ἐκκλησίας ἔκλινε μετὰ προθυμίας τὸν αὐχένα, καὶ ἰδοὺ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸ ἐκεῖ μοναστήριον, καὶ τὴν διευθέτησιν τῆς ὑποθέσεώς του ἐν ῥητῇ προθεσμίᾳ ἔρχεται εἰς τὸ κοινόβιον τοῦτο, διὰ νὰ λάβῃ τὰς ὁδηγίας σου». «Ὅθεν γράφοντες διὰ τῆς παρούσης πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελλόμεθα, προτρεπόμενοι τὴν ὁσιότητά του, ὅπως, ἅμα ἐλθόντα εἰς τὰ αὐτόσε, δεχθῆς μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ ἀγάπης ἀδελφικῆς, καὶ ἔχων παρὰ σεαυτῶ, καὶ ἐξετάζων τὰ κατ' αὐτόν, καθ' ἣν ἔχεις ἰκανότητα, ἀποπληρώσης τὰς ἐλλείψεις του, καὶ γυμνάσης εἰς ἐν εἶδος ἀσκήσεως, τὸ ὁποῖον μόνος ἤθελεν ἐγκρίνη, ὥστε γυμνασθεὶς οὗτος, μήτε ἑαυτόν, μήτε ἄλλους βλάπτῃ ψυχικῶς, προξενῶν προσέτι καὶ σκάνδαλον τῷ χριστιανῶν πληρώματι²³.

Στις 22 Ἀπριλίου τοῦ ἐπομένου ἔτους 1840 ὁ ἐπίσκοπος Κίτρους

23. ΚΠΑ, τ. ΙΘ', σ. 155· Γλαβίνας, Τὸ μοναστήρι, σσ. 363 - 364 ὑποσ. 1, Τὴν ἐπιστολὴ δημοσίευσε ὁ Ἄπ. ὁ ὁποῖος σημειώνει ὅτι ὁ Κρ. Χρυσοχοϊδης, "Ἱερά μονή ἁγίου Παύλου. Κατάλογος τοῦ ἀρχείου", *Σύμμεικτα* 4 (1981) 55 δίνει περιληπτικὰ τὸ γράμμα καὶ ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Καλλίνικος Δελικάνης, *Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζομένων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἄθω μονῶν (1630 - 1863)*, καταρτισθεὶς κελεύσει τῆς ΑΘΠ τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902 τ. 2, σ. 49 διάβασε στὸν ΚΠΑ, τ. ΙΘ', σ. 155: Εἰκοσιφοίνισσας ἀντί Σφίνιτζας.

Σαμουήλ ζήτησε ἀπὸ τῆ Μ. Ἐκκλησία νὰ θέσει τὴ μονὴ καὶ πάλι ὑπὸ τὴν ἡγουμενία τοῦ ὑπερορίου προηγουμένου της Νικηφόρου. Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀπαντητικὴ πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ μὲ ἡμερομηνία 6 Μαΐου. Στὸ κείμενό της ἀναφέρεται: «Ἡμεῖς (δηλ. ἡ Μ. Ἐκκλησία) ἐμάθομεν ἐξετάσαντες τοὺς ἐνταῦθα ἐλθόντας κατ' αὐτὰς ἀγιορείτας ὅτι αὐτὸς περὶ τὰς ἀποκρῶ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καίτοι μὴ λαβὼν περὶ τούτου ἐκκλησιαστικὴν ἄδειαν, ἀλλὰ μάλιστα ἐπιταχθεὶς ὑπὸ τοῦ παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου προκατόχου ἡμῶν κυρίου Γρηγορίου, διὰ νὰ μὲνῃ εἰς τὸ ἱερόν μοναστήριον τοῦ Ἐσφιγμένου, ὅπου μετέβη ἀπὸ τοῦ Κοινοβίου τοῦ ἁγίου Παύλου. Πῶς λοιπὸν δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν ἱερόν μοναστήριον εἰς αὐτόν, ὅστις καίτοι ἐπαγγελλόμενος τὸν ἀσκητὴν, ἐτόλμησε νὰ φανῇ παρήκοος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιταγῆς, καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ αὐτοκεφάλως τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους; διὸ καὶ γράφοντες διὰ τῆς παρούσης ἀποκριτικῆς πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελλόμεθα τῇ θεοφιλίᾳ σου ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως, ἐξετάσας, πληροφορηθῆς, εἴ γε αὐτός, ἀναχωρήσας τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους, κατήντησεν εἰς τὰ αὐτόσε μέρη, καὶ εὐρῶν καὶ μετακαλεσάμενος, ἐρωτήσῃς ἐν τίνι ἀδείᾳ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, δέον νὰ εἶναι ὑπήκοος τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐπιταγῇ, καὶ γράψας πληροφορήσῃς ἡμᾶς περὶ τῶν εἰρημένων»²⁴.

Τελικὰ μὲ τὸ πατριαρχικὸ γράμμα (12 Ἰουλίου 1840) πρὸς τὸν Νικηφόρο πληροφοροῦμαστε πῶς ὁ ἱερομόναχος εἶχε φύγει ἀπὸ τὸν Ἄθωνα, ἐξαιτίας ἀσθένειας. Πὰ τὴν πράξιν αὐτὴ ἀργότερα μετανόησε. Στὰ προβλήματα ὑγείας ἐπίσης, ἀπέδιδε καὶ τὴν αἰτία τῶν ἐλλείψεών του. Πὰ τοὺς λόγους αὐτούς, καὶ ἀφοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι στὸ ἐξῆς θὰ τηρεῖ τὰ καθήκοντά του, ἔλαβε τὴν ἐκκλησιαστικὴ συγχώρηση καὶ ἀποκαταστάθηκε ὡς ἡγούμενος πάλι στὴ μονή: «Ἴδου συγχωροῦμέν σοι, καὶ γράφοντες διὰ τῆς παρούσης πατριαρχικῆς ἐπι(στολῆς) καὶ ἐπιχορηγοῦντές σοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ἄδειαν, ἐντελλόμεθα, ὅπως ἀπέλθῃς εἰς τὸ ἱερόν μοναστήριον τῆς Σφοίνιτζας (sic), τὴν μετάνοιάν σου, καὶ προσέχων καλῶς σεαυτῷ, διατηρῆς, κατὰ τὰς ὑποσχέσεις σου τὰ καθήκοντά σου, χωρὶς νὰ περιπέσῃς τοῦ λοιποῦ εἰς τινα παρεκτροπὴν, δυναμένην νὰ σοι προξενήσῃ χειρόν τι τῶν ὧν ἔπαθες διὰ τὰς προλαβούσας ἐλλείψεις σου, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ὁμολογεῖς

24. ΚΠΑ, τ. Κ', σσ. 42 - 43.

ἐν τῷ γράμματί σου ἐν συναισθήσει γεινόμεναι»²⁵.

Ὁ Νικηφόρος πρέπει νὰ παρέμεινε στή μονή ἡγούμενος μέχρι τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1844, ὅποτε καὶ ἀπεβίωσε. Τὸ ἴδιο ἔτος κατὰ τὸν Γ. Χιονίδη ἔφυγε ἀπὸ τὴ μονή γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὁ Μελέτιος (1818 - 1889), ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ὁμώνυμου Παρθεναγωγείου στὴ Βέροια, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβεῖ στὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸ 1836, ἔγινε μοναχός (1838) καὶ ἱεροδιάκονος (1841)²⁶. Τὸ διάστημα αὐτὸ ἔχουμε καὶ τὴν πρώτη πληροφορία γιὰ ἐκλογή νέου ἡγουμένου. Αὐτὰ προκύπτουν ἀπὸ δύο ἐπιστολὲς τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' (α' πατριαρχία 14 Ἰουν. 1842 - 18 Ἀπρ. 1845) στὶς 11 Δεκεμβρίου 1844 πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Κίτρους Μελέτιο Β' (1842 - Νοε. 1846) καὶ Βράτζης Ἀγάπιο (1833 - Ὀκτ. 1849), σύμφωνα μὲ τις ὁποῖες ἀνατέθηκε στὸν Ἀγάπιο νὰ θεωρήσει τοὺς λογαριασμοὺς τῆς μονῆς καὶ νὰ παρευρεθεῖ στὴν ἐκλογή νέου ἡγουμένου. Σημειώνεται σχετικὰ στὸ γράμμα πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους: «ἐπειδὴ ἀδεία ἐκκλησιαστικῇ ἀπέρχεται εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν σου ἱερὸν σταυροπήγιον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Σφίντζας ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Βράτζης κὺρ Ἀγάπιος, καὶ ὡς συμμοναστηριακός, καὶ ὡς ἔχων λαμβάνειν ποσότητα χρημάτων, ἐπὶ τῷ παρευρεθῆναι καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν λογαριασμῶν, καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου ἡγουμένου, ὡς τοῦ ἡγουμένου τελευτήσαντος, διὰ τοῦτο ἢ θεοφιλία σου θέλει ὑποδεχθεῖ φιλοφρόνως, καὶ περιποιητικῶς αὐτόν, ὡς κυριάρχης τῆς ἐπαρχίας, καὶ θέλει συμπαρασταθεῖ καὶ ἡ θεοφιλία σου ἔν τε τῇ θεωρίᾳ τῶν λογαριασμῶν, καὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ νέου ἡγουμένου»²⁷. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ γράμμα πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Βράτζης Ἀγάπιο δίνεται σὲ αὐτὸν ἐντολή: «ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ εἰρημένον ἱερὸν μοναστήριον, καὶ παρευρεθῇ εἰς τε τὴν θεωρίαν τῶν λογαριασμῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἡγουμένου, καὶ ἀκολουθῶς, ἐπανακάμψας εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, εἰδοποιήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐγγράφως περὶ πάντων, τόσον δηλ(αδῆ) περὶ τῶν εἰσοδημάτων καὶ ἐξόδων, ὅσον καὶ περὶ τῶν κτημάτων, ὑποστατικῶν καὶ λοιπῶν πραγμάτων, ἀποστείλας κατάστιχον»²⁸.

25. ΚΠΑ, τ. ΚΔ', σσ. 73 - 74.

26. Χιονίδη, *Σύντομη*, σ. 39· πρβλ. Ἀδαλόγλου Νίκου, «Εὐεργέτες τῆς Βέροιας. Ἱερομόναχος Μελέτιος 1818 - 1889», *Νιάουστα*, τεύχ. 26 (1984) 10, 42, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Μελέτιος πῆγε στὸ μοναστήρι τοῦ Τιμίου Προδρόμου Βεροίας.

27. ΚΠΑ, τ. ΚΔ', σ. 103.

28. ΚΠΑ, τ. ΚΔ', σ. 103.

Ὡστόσο, ὅπως προκύπτει ἀπὸ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ (19 Φεβρουαρίου 1846) πρὸς τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἰερώνυμο (Μάιος 1842 - Μάρτ. 1853), καταγγέλληκε «τὸ παράλογον κίνημα τοῦ ἁγίου Κύτρου (sic), τολμήσαντος ἄνευ εἰδήσεως, καὶ διαταγῆς ἐκκλησιαστικῆς νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου, σταυροπηγιακοῦ ὄντος, καὶ ἀναγομένου πρὸς μόνην τὴν πατριαρχικὴν ἐποπτείαν, καὶ διαίτησιν ἐν πάσαις ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἀποκαταστάσεσι τῶν ἡγουμένων, καὶ ταῖς ἄλλαις ὄσαις ἰδιοῤῥύθμω, καὶ αὐτεπαγγέλτως ἀνέλαβεν ἡ θεοφιλία του»²⁹. Παράλληλα ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθυνόταν καὶ πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῆς μονῆς: «ἔπειτα οἱ πατέρες τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ μοναστηρίου διὰ τί νὰ μὴν ἀπευθυνθῶσιν ὀλοτελῶς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ τὸ ἀπαραίτητον χρέος τῆς ἀμέσου πρὸς αὐτὴν ὑποταγῆς των, μῆτε πρότερον, μῆτε ἐσχάτως μετὰ τὴν ἰδιοῤῥύθμον κατάπραξιν τῶν δοξάντων αὐτοῖς, ἀλλὰ νὰ διαβιβάξωσι πλαγίως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπούλως ὅσα ἀπαιτεῖται νὰ ἐκθέσωσιν ἐν ἀκριβεῖα, καὶ ἀμέσως οἱ ἴδιοι πρὸς ἡμᾶς; ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων κατανοεῖ βεβαίως καὶ ἡ ἱερότης της, ὅτι καὶ ἡ θεοφιλία του ἐξελέγχεται εἰς παράβασιν ἱεροῦ χρέους του, ἀθετήσας σταυροπηγιακὰ προνόμια καὶ καταπατήσας δικαιώματα ἐκκλησιαστικὰ ἐν ὑπεροψία, καὶ οἱ συμπαρασυρθέντες μοναστηριακοὶ ἐπίσης ὑπάρχουσιν ὑπεύθυνοι, καὶ κατὰ συνέπειαν, καὶ οἴκοθεν συμπεραίνει καὶ ἡμεῖς πληροφοροῦμεν αὐτῇ ἐν δικαίᾳ ἡμῶν ἀγανακτήσει ὅτι ἡ προᾶξις αὕτη ὑπάρχει ἀγνώριστος ὅλως, καὶ ἀπαράδεκτος ἡμῖν ὡς ἀπεναντίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθεστώτων τολμηθεῖσα, καὶ κατὰ κριτος»³⁰.

Πέντε μῆνες ἀργότερα, ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπὸ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ (9 Ἰουλίου 1846)³¹ πρὸς τοὺς πατέρες τῆς μονῆς σὲ διαμαρτυρία αὐτῶν γιὰ παρεκτροπὲς καὶ καταχρήσεις τῶν μοναστηριακῶν εἰσοδημάτων ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἡγουμένου Χρυσάνθου, ὁ ὁποῖος τοὺς περιφρονοῦσε, ἀποφασίστηκε ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Μελετιοῦ ὡς ἐξάρχου.

Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τὴν σταλεῖσαν πρὸς ἡμᾶς κοινὴν ἐνυπόγραφον, καὶ ἐνσφράγιστον ἀναφορὰν σας εὖμενῶς ἐλά-

29. ΚΠΑ, τ. ΚΔ', σ. 234.

30. ΚΠΑ, τ. ΚΔ', σ. 235.

31. ΚΠΑ, τ. ΚΔ, σσ. 356 - 357.

βομεν, καὶ ἰδόντες τὰς περιγραφομένας παρεκτροπὰς καὶ καταχρήσεις τοῦ τέως διατελοῦντος ἡγουμένου ὑμῶν Χρυσάνθου, καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐπαπειλεῖται ἡ ἐρήμωσις τῆς μετανοίας σας ἐπὶ κοινῇ ὑμῶν ἐπιθυμία, οἵτινες καὶ ἐξαιτεῖσθε θερωῶς τὴν διόρθωσιν διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν προστασίας· ταῦτα παρατηρήσαντες ἐν τῇ ἀναφορᾷ ὑμῶν, καὶ τῆς ἱεραῆς ταύτης μονῆς κηδόμενοι, προνοία ἀξιοχρέω ἐκκλησιαστικῇ, ἰδοὺ διορίζομεν ἕξαρχον τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Κύτρου (sic), ἀγαπητὸν ἡμῶν ἐν Χ(ριστῷ) ἀδελφόν, κὺρ Μελέτιον, διατάττοντες τὴν θεοφιλίαν του, ἵνα ἐλθὼν προσωπικῶς ἐν τῇ ἱερᾷ ὑμῶν μονῇ παραλάβῃ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ῥηθέντος ἡγουμένου Χρυσάνθου ἐπὶ παρουσία καὶ τῶν προκριτοτέρων πατέρων, ἐξετάσας δὲ καὶ περὶ τῶν δηλωθεισῶν ἡμῖν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν, ἐὰν εὖρη αὐτὰς ἀληθεύουσας, ἀπομακρύνῃ αὐτὸν τῆς ἡγουμενείας (sic). Ταῦτα δηλοποιοῦντες καὶ τῇ ὁσιότητι σας διὰ τῆς παρουσίας ἐκκ(η)σιαστικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελ(λό)μεθα καὶ παραγ(γέ)λλομεν ὑμῖν, ὅπως ἀφικόμενον αὐτόθι τὴν αὐτοῦ θεοφιλίαν, ὑποδεχθῆτε περιποιητικῶς, καὶ ἀναλόγως τῷ ἀρχιερατικῷ, καὶ ἕξαρχικῷ αὐτῷ χαρακτήρι, καὶ μετὰ τὴν θεωρίαν τῶν λογαριασμῶν τῆς τοῦ Χρυσάνθου ἡγουμενείας (sic) προσενεχθῆτε ἐν πάσῃ εὐσυνειδησίᾳ εἰς τὰς ἐρεῦνας καὶ ἐξετάσεις, τὰς ὁποίας θέλει διενεργήσει ἡ θεοφιλία του ἐπὶ τῶν κατηγορηθέντων ἐκεῖνω, δίδοντες ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ ἐν ὀρθῇ συνειδήσει τὰς πληροφορίας ὑμῶν περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἄνευ τινὸς πάθους, ἢ ἄλλης ἀνθρωπίνης αἰτίας, εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν ἀποδειχθῇ ὑπεύθυνος ἀληθῶς, αὐτὸς μὲν ἀπομακρυνθῇ τῆς ἡγουμενείας (sic), ἡ δὲ ὁσιότης σας, ἐκλεξάμενοι κοινῇ γνώμη τὸν μᾶλλον ἐγκριθησόμενον ἄξιον, καὶ τέλειον, καὶ συνετόν, καὶ πρόσφορον εἰς διαδοχὴν, δηλοποιήσετε αὐτὸν δι' ἀναφορᾶς σας πρὸς ἡμᾶς, ἵνα τύχη τῆς κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἐπικυρώσεως εἰς τὴν ἡγουμενείαν (sic), οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ οὖς ἂν ἐγκρίνητε συνεπιστάτας τῶν μοναστηριακῶν ὑποθέσεων, καθὼς καὶ ὅσας ἄλλας τάττει ἡθέλετε καθορίσει συμφώνως ταῖς φρονίμοις ὁδηγίαις καὶ εὐλογίαις τῆς θεοφιλίας του, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν ἕξαρχου, ἀφορώσας τὴν καλὴν διοίκησιν, καὶ ὠφέλειαν τῆς μετανοίας σας, θέλετε ἀναφέρει καὶ πρὸς ἡμᾶς, ἀποστέλλοντες ὑπογεγραμμένους παρὰ τοῦ ἕξαρχου, καὶ παρ' ὑμῶν τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ εἰρημένου Χρυσάνθου. Οὕτω ποιήσαντες ἀποβλέποντες εἰς ὠφέλειαν, καὶ τακτοποίησιν τῆς ἱεραῆς ὑμῶν μονῆς, καὶ τὸν ὀφειλετικὸν ὑμῶν δεικνύοντες ζῆλον ἀναλόγως τῇ δαφιλευομένῃ ὑμῶν ἐκκλησιαστικῇ προνοία καὶ προστασίᾳ».

Ἐνάλογο εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς³² ποὺ στάλθηκε τὴν ἴδια ἡμέρα πρὸς τὸν Κίτρον Μελέτιο. Σὲ αὐτὸ θίγεται τὸ πρόσωπο τοῦ Χρυσάνθου «ὡς καταχραστοῦ τῶν μοναστηριακῶν εἰσοδημάτων, καὶ φθορέως, καὶ παραβάτου τῶν ὠρισμένων ἐν τῇ μονῇ τάξεων, καὶ καθηκόντων αὐτοῦ ἄγοντος καὶ φέροντος ἰδιορρύθμους τὰ μοναστηριακὰ πράγματα ἐπὶ ἰδία αὐτοῦ ὠφελεία, καὶ περιφρονοῦντος τοὺς πατέρας» καὶ ἐντέλλεται ὁ Μελέτιος νά: «παύση αὐτὸν τῆς ἡγουμενείας (sic) παραλάβῃ δὲ ἅπαντας τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Χρυσάνθου, τοὺς ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἡγουμενείας (sic), αὐτοῦ³³ διατρέξαντας, ἐπὶ παρουσία καὶ τῶν προκοριτοτέρων πατέρων, μεθ' ὧν ὑπογράψας αὐτούς, θέλει ἀποστέλλει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Εἶτα δὲ ἀνερευνήσῃ ἐν φόβῳ Θεοῦ τοὺς ἐνασκουμένους πατέρας περὶ τῶν προβαλλομένων κατ' αὐτοῦ, τοῦ Χρυσάνθου κατηγορῶν, καί, ἐὰν κατίδῃ ἀληθεύσας αὐτὰς ἐν ἀμεροληψία θέλει ἀπομακρύνει αὐτὸν τῆς ἡγουμενείας (sic), παραλαβὼν τὰ χρήματα, καὶ ἔγγραφα ... κοινῇ δὲ γνώμῃ θέλει ἀποκαταστήσει ἡγούμενον τὸν μᾶλλον ἄξιον, καὶ συνετὸν ἐκ τῆς ὁλομελείας τῶν πατέρων, συγκροτήσας αὐτὸν μετὰ προσφόρους ὁδηγίας του». Τέλος ἐπιστᾶται στὸν Μελέτιο ἢ προσοχή: «ὅτι ἐὰν φωραθῇ κατὰ χρῆσιν σου τις, καὶ ἀθέτησις τοῦ δικαίου, θέλεις ἐφελκύσει καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ἀγανάκτησιν, ἐπὶ βλάβῃ τῆς ὑπολήψεώς σου, καὶ ἔσει ἀναπολόγητος ὕστερον».

Πράγματι ὁ Χρυσάνθος, μετὰ τὸν ἔλεγχο τοῦ ἐξάρχου ἐπισκόπου Κίτρον Μελετίου, παραιτήθηκε ἀπὸ ἡγούμενος καὶ τῇ θέσει του, ὕστερα ἀπὸ ἐκλογές, ἀνέλαβε στίς 30 Δεκεμβρίου τοῦ 1846, ὅπως προκύπτει ἀπὸ δύο πατριαρχικὲς ἐπιστολές, ὁ Δωρόθεος, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου δὲν συμπεριλαμβάνεται μετὰξὺ αὐτῶν ποὺ ἀναγράφονται στὴν Πρόθεση. Ἡ μιὰ ἐπιστολὴ ἀπευθύνθηκε πρὸς τὸν κυριάρχη μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἱερώνυμο, στὸν ὁποῖο ἀνακοινώθηκε ὅτι ἐξαιτίας παραίτησης τοῦ ἡγουμένου τῆς Σφίνιτζας ἐξελέγη ἀπὸ τοὺς

32. ΚΠΑ, τ. ΚΔ', σ. 357.

33. Τὴν ἡγουμενία πάντως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Νικηφόρου (Δεκέμβριος 1844) δὲν φαίνεται πότε ἀκριβῶς ἀνέλαβε ὁ Χρυσάνθος, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦταν ἡγουμενεύων τὸ διάστημα ποὺ ὁ Νικηφόρος ἔλειπε στὸ Ἅγιον Ὄρος (Αὐγουστο 1839 μέχρι Ἀπρίλιο 1840), ὁπότε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κίτρον Σαμουὴλ εἶχε ζητήσει νὰ τεθεῖ τὸ μοναστήρι καὶ πάλι ὑπὸ τὴν ἡγουμενία τοῦ ὑπερορίου Νικηφόρου (βλ. ΚΠΑ, τ. Κ', σ. 42).

πατέρες τῆς μονῆς νέος, τὴν ἐκλογή τοῦ ὁποίου, ἡ Μ. Ἐκκλησία, ὕστερα ἀπὸ αἴτημα τῶν πατέρων, ἀναγνώρισε μὲ ἐπικυρωτικό πατριαρχικό γράμμα. Τὸ γράμμα αὐτὸ ὄφειλε καθηκόντως νὰ στείλει στοὺς μοναστήρι ὁ Ἱερώνυμος, τοῦ ὁποίου ἡ ἱερότητα ἐντέλλεται νὰ «μὴ διαλείπη ἐποπτεύουσα ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς αὐτῶν καταστάσεως, καὶ τῆς ἀνεπιλήπτου διαγωγῆς τῶν ἐνασκουμένων πατέρων, κηδομένη καὶ ἐν τούτῳ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῆς πνευματικῆς εὐταξίας, ἐν τῇ ἀγιοτάτῃ αὐτῆς μητροπόλει, ὡς γνήσιος αὐτῆς ποιμὴν, καὶ κυριάρχης»³⁴. Στὸ γράμμα πρὸς τὸν Δωρόθεο, μετὰ ἀπὸ ἀρκετὰ προβλήματα διοίκησης ποὺ εἶχε ἡ μονή, ἐντέλλεται ὁ ἡγούμενος «ὅπως κηδεσαι, καὶ ἐπιμελῆσαι ἀγρύπνως ὑπὲρ τῆς καλῆς διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σκηνώματος τῆς μετανοίας σου, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς, καὶ ἐξωτερικῆς εὐταξίας αὐτοῦ, φυλάττων τοὺς ἀνεκαθεν μοναστηριακοὺς ὄρους, καὶ τὰς τάξεις, καὶ φιλοτιμούμενος ἀναδείξαι αὐτὸ λαμπρότερον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σου» καὶ οἱ πατέρες «ὅπως γνωρίζοντες τὸν εἰρημένον κανονικὸν ἡγούμενον ὑμῶν, ἀπενέμητε αὐτῷ τὸ ἀνῆκον σέβας, καὶ τὴν εὐπειθειαν, καὶ ὑπακοήν, καὶ σύμπαντες ὁμοῦ διάγοντες ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ ἀγάπῃ ἀδελφικῇ, καὶ φυλάττοντες ἀκριβῶς τὰ μοναστικά σας καθήκοντα, συναγωνίζεσθε ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς ἱερᾶς ταύτης μετανοίας σας, κατὰ τὸ ἐπικείμενον ὑμῖν ἱερὸν χρέος»³⁵.

Ἀπὸ πατριαρχικῆ ἐπιστολῆ³⁶ πρὸς τὴ μονή (24 Νοεμβρίου 1850) διαπιστώνεται ὅτι ἐπισκέφτηκε αὐτὴν ὁ μητροπολίτης Κασσανδρείας Ἱερεμίας (Ἰούν. 1846 - 8 Φεβρ. 1851) «ἵνα περιμένη ἐφησυχάζων καιρὸν τινα μέχρι δευτέρας ἐκκλ(ησιαστικῆς) διαταγῆς» καὶ δίνεται ἐντολή στοὺς πατέρες: «ἔχῃτε ἐν ἀνέσει καὶ περιποιήσει ἀναλόγως τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος, προσέχῃτε δὲ ἵνα μὴ ἔχη ἡ ἱερότης του σχέσεις καὶ συναναστροφὰς ἐξωθεν μετὰ ἐπαρχιωτῶν του, ἢ ἄλλων, ἀλλὰ νὰ μένη ἐφησυχάζων ἐν τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ, ἕως ὅτου διατάξωμεν ἐν καιρῷ τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς του».

Ὁ λόγος παραμονῆς τοῦ Ἱερεμῖα στοὺς μοναστήρι περιγράφεται

34. Ἡ πατριαρχικὴ αὐτὴ ἐπιστολὴ (Κ.Π.Α., τ. ΜΕ', σσ. 119 - 120) περικλείει τὶς ἐπικυρωτικὰς τῶν νέων ἡγουμένων καὶ τῶν σταυροπηγιακῶν μονῶν ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἁγίου Ἀντωνίου Δεμεράδων.

35. ΚΠΑ, τ. ΚΕ', σσ. 120 - 121.

36. ΚΠΑ, τ. Α', σ. 26.

στήν πατριαρχική καὶ συνοδική ἐπιστολή³⁷ μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία (24 Νοεμβρίου 1850) ποὺ στάλθηκε στοὺς μητροπολίτες Βεροῖας Θεόκλητο (Μάρτ. 1848 - Μάιο 1863) καὶ Βοδενῶν Ἀνθιμο (Μάρτ. 1848 - Φεβρ. 1859). Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιστολή ὀρισμένοι χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας Κασσανδρείας ὑπέβαλαν στὸ Πατριαρχεῖο ὑπόμνημα ἐναντίον τοῦ ποιμενάρχῃ τους, ἐνῶ ἄλλοι τὸν ὑπερασπίστηκαν ἐγγράφως. Ἐξαιτίας τῶν ἀντιφατικῶν αὐτῶν ἀναφορῶν ἡ Ἐκκλησία διόρισε ἐξάρχους τοὺς παραπάνω μητροπολίτες, ὥστε νὰ ἐρευνήσουν τὴν ὑπόθεση ἐπὶ τόπου, ἀφοῦ προηγουμένως ζητήσουν ἀπὸ τὸν Ἱερεμία νὰ μεταβεῖ «εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Κύτρους (sic) ἱερὸν μοναστήριον τοῦ ἀγ(ίου) Ἀθανασίου Σφίντζας, κατὰ τὴν ἐννοίαν συμπερικλειομένης ἡμετέρας ἐπιστολῆς» (δηλ. τῆς προαναφερθείσης πατριαρχικῆς) πρὸς τοὺς ἐκεῖσε πατέρας». Σχετικὴ ἐπιστολή³⁸ στάλθηκε (21 Φεβρουαρίου 1851) πρὸς τὸν μητροπολίτη Κασσανδρείας μὲ τὴν ἐντολή νὰ καταβάλλει τὰ ἐξαρχικὰ ἔξοδα τῶν πιὸ πάνω μητροπολιτῶν.

Φαίνεται ὅτι ὁ Δωρόθεος διετέλεσε ἡγούμενος μέχρι τὸ 1853, ὁπότε γιὰ ἄγνωστους λόγους παραιτήθηκε. Τὸ γεγονός αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ γράμμα³⁹ τοῦ Πατριάρχῃ πρὸς τὴ μονή, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ μητροπολίτης Τρίκκης Ἰωσήφ (Μάιος 1842 - Μάιος 1849), μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Δωροθέου, ἀνέλαβε ὡς ἔξαρχος νὰ ἀποκαταστήσει νέο ἡγούμενο τὸν ἀρχιμανδριτὴ Ἰωακείμ.

Εἶναι ἄγνωστο ἐὰν ὁ Ἰωακείμ ἔγινε ἡγούμενος, πράγμα ποὺ δὲν ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τίς πατριαρχικὲς ἐπιστολές, ἐνῶ στίς ἀρχές τοῦ ἐπόμενου ἔτους (9 Φεβρουαρίου 1854) στάλθηκε στὴ μονὴ ἐπιστολή⁴⁰ ἐπικυρωτικὴ τῆς ἡγουμενίας τοῦ ἱερομονάχου Ζαχαρία, στήν

37. ΚΠΑ, τ. ΚΗ', σσ. 16 - 17.

38. ΚΠΑ, τ. ΚΗ', σσ. 43 - 44.

39. ΚΠΑ, τ. Λ', σ. 26. Τὸ ἴδιο ἔτος (1853) ἐκδόθηκε ὁ βίος καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς ὁσίας μυροβλύτιδος καὶ θαυματουργοῦ Θεοδώρας, τῆς ἐν Θεσσαλονίκη, μετατυπωθεῖσα συνεργεῖα μὲν καὶ ἐπιμελεῖα τῶν κυρίων ἐπιτρόπων Μ. Ἀθανασίου καὶ Π. Παπαδοπούλου, καὶ ζήλου τῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ τῆς ὁσίας Σακκελίωνος Θεσσαλονικέως καὶ Πέτρου ἐφημερίου, δαπάνη δὲ τῶν φιλοχρίστων καὶ εὐσεβῶν χριστιανῶν, ἐν Θεσσαλονίκη τυπογραφεῖον Κυριακοῦ Δαρζηλοβίτου 1853, σ. 78, ὅπου συμπεριλαμβάνεται στὸν κατάλογο τῶν φιλοχρίστων καὶ εὐλαβῶν συνδρομητῶν καὶ ἡ μονὴ "Σφήνισσας", ὅπως ἐκ παραδρομῆς ἀναγράφεται, ἡ ὁποία καὶ προμηθεύτηκε δύο ἀντίτυπα τῆς ἀκολουθίας.

40. ΚΠΑ, τ. Λ', σ. 26.

ὅποια ἀναφέρονταν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μοναχῶν Διονυσίου (σκευοφύλακα) καὶ Ἱερωνύμου Δικαίου. Στὸ κείμενο γίνεται λόγος, τέλος, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ διδασκάλου Παύλου Γαλακίδα ὡς συνηγόρου τῶν μοναστηριακῶν ὑποθέσεων. Χαρακτηριστικὲς εἶναι οἱ πατριαρχικὲς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν ἔξαρχο πρῶην μητροπολίτη Τρίκκης Ἰωσήφ⁴¹ καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους⁴². Ἀπὸ αὐτὲς προκύπτουν οἱ οἰκονομικὲς δυσχέρειες πού ἀντιμετώπιζε ὁ ἡγούμενος Ζαχαρίας, γιὰ τὸν ὁποῖο στάλθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο γράμμα (2 Μαρτίου 1854) στὸν ἐπίσκοπο Κίτρους, προκειμένου νὰ τοῦ συμπαρασταθεῖ στὴ σύναξη ὅσω τοῦ ὀφείλονταν ἀπὸ τὴν Κατερίνη.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἄλλη ἐπιστολὴ⁴³ πρὸς τοὺς πατέρες τῆς μονῆς στὶς 12 Ἰουλίου 1871, παρέμεινε ἐκεῖ περιορισμένος γιὰ τρεῖς μῆνες, ἔξαιτίας ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς πού τοῦ εἶχε ἐπιβληθεῖ, ἐπειδὴ εἶχε προβεῖ σὲ ἀντικανονικὲς πράξεις, κάποιος ἱερομόναχος Ἰωακείμ, ὁ ὁποῖος προερχόταν ἀπὸ τὴ μητρόπολη τῆς Θεσσαλονίκης.

Στὰ 1876 ἐγκαταβίωσε στὴ μονὴ ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος, ὁ ὁποῖος ἦρθε σὲ διένεξη μὲ τοὺς ἐκεῖ πατέρες καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸν Κύριλλο. Αὐτὰ σημειώνονται στὴν ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου ἐπιστολὴ⁴⁴ τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Νικολάου Α΄ Λούση (Μάρτ. 1875 - 1878) πρὸς τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ (9 Ἰαν. 1874 - 4 Ὀκτ. 1878). Στὴν ἐπιστολὴ ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀγάπιος, ἀφοῦ δέχτηκε ἐπίπληξη ἀπὸ τὸν Ἰωακείμ γιὰ τὴν ἀνάρμοστη συμπεριφορὰ του, ὑποχρεώθηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὸ μοναστήρι. Κατόπιν ὁ Κίτρους Νικόλαος, ὅπως σημειώνεται παρακάτω, διόρισε αὐτὸν στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου ἡγούμενο στὴ μικρὴ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου στὸν Κολινδρό. Στὸ αἴτημα ὅμως τοῦ Ἀγαπίου νὰ παραλάβει τὰ πρόβατα πού εἶχε ὡς ἰδιοκτησία του στὸ μοναστήρι τῆς Σφίνιτζας ἀπάντησε ὁ ἡγούμενος Χρῦσανθος ὅτι αὐτὸ θὰ πραγματοποιηθεῖ μόνον ἐὰν προσκομίσει σχετικὴ ἀπόδειξη ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης. Ἔτσι παρακάλεσε ὁ Νικόλαος, ἐφόσον δὲν ὑπῆρχε ἄλλος λόγος παρακράτησης τῶν ζώων, νὰ διαταχθεῖ ὁ

41. ΚΠΑ, τ. Α', σ. 75.

42. ΚΠΑ, τ. Α', σ. 89.

43. ΚΠΑ, τ. ΜΒ', σ. 168.

44. Ἀ(ρχεῖο) Ἱ(εραῖς) Μ(ητροπόλεως) Θ(εσσαλονίκης), Φάκ. ἀρ. 16, Ἱεραὶ Μητροπόλεις 11, 3 - Κίτρους Α', ἐπιστολὴ μὲ ἀρ. πρωτ. 156 καὶ ἀρ. ἐγγρ. 2457.

ηγούμενος τῆς Σφίνιτζας γιὰ τὴν παράδοση αὐτῶν στὸν κάτοχό τους Ἀγάπιο.

Οἱ ἐπόμενες χρονολογικὰ πληροφορίες γιὰ τὴν ἀδελφότητα προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1878 στὴν Πιερία. Ἡ μακεδονικὴ ἐξέγερση διήρκεσε ἀπὸ τὶς 11 Ἰανουαρίου μέχρι τὶς 19 Ἀπριλίου. Τότε ὁ ἐπίσκοπος Κίτρος Νικόλαος Λούσης, ὡς ἡγέτης αὐτῆς, ἐπισκέφτηκε μὲ ἄλλους ἀγωνιστὲς τὸ μοναστήρι. Ἐκεῖ ἀντίκρισαν ἐνθουσιασμένο τὸν ἱερομόναχο Κύριλλο καὶ τὸν μοναχὸ Διονύσιο Σαρακατζάνο, πὺν διατελοῦσε φύλακας τῆς μονῆς τοὺς ὁποίους μύησαν στὸν Ἀγῶνα⁴⁵.

Τὸ σῶμα στρατιωτῶν ἀποτελούμενο ἀπὸ 175 ἄνδρες, τὸ ὁποῖο καθοδηγοῦνταν ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο καὶ ἀγωνιστὴ Νικόλαο Λούση, μετὰ ἀπὸ στρατιωτικὲς ἐνέργειες κατέφευγε στὸ μοναστήρι. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐξελίχθησαν ἀπὸ 1 μέχρι 23 Μαρτίου 1878 καὶ περιγράφονται στὸ ἀνώνυμο ἡμερολόγιο συμβάντων τοῦ σώματος Νικολάου⁴⁶.

Παραμένει ἀνεξακρίβωτο γιὰ πόσο χρονικὸ διάστημα χρημάτισε ἡγούμενος ὁ ἱερομόναχος Ζαχαρίας. Στὴν ἐπόμενη πατριαρχικὴ ἐπιστολῇ⁴⁷ (13 Μαρτίου 1891) πρὸς τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς (θέμα τῆς ὁποίας ἦταν ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ διακανόνιση ὀφειλῶν πρὸς τὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ πρὸς τὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολῇ τῆς Χάλκης) δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτη. Πληροφορούμαστε ὡστόσο ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της ὅτι ἀπὸ τὸ 1886 μέχρι τὸ 1891 ἡγούμενος ἦταν τὸ ἴδιο πρόσωπο. Ἡ παράλειψη τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγουμένου συνεχίζεται καὶ σὲ ἄλλα πατριαρχικὰ γράμματα μὲ περιεχόμενο κυρίως θέματα οἰκονομικά⁴⁸. Τὸ γεγονὸς αὐτό, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔλλειψη μαρτυριῶν στὶς πατριαρχικὲς ἐπιστολές, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο, δηλαδὴ τὸν Χρῦσανθο.⁶

Αὐτὸ προκύπτει καὶ ἀπὸ δύο ἐνδιαφέροντα δημοσιεύματα στὴν

45. Βακαλοπούλου Κωνσταντίνου Ἀπ., *Ἱστορία τοῦ βορείου Ἑλληνισμοῦ Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 229 - 230· Κωφοῦ Εὐαγγέλου, *Ὁ Ἀντάρτης ἐπίσκοπος Κίτρος Νικόλαος*, Ἀθήνα - Πάρινα 1992, σσ. 104 - 105.

46. Κωφοῦ, *Ὁ ἀντάρτης*, σσ. 207 - 208.

47. ΚΠΑ, τ. 61ος, σ. 99.

48. Βλ. σχετικὰ ΚΠΑ, τ. 61ος, σσ. 247, 268 τοῦ ἔτους 1891, τ. 62ος, σσ. 448 - 449 τοῦ ἔτους 1892, τ. 63ος, σσ. 13 καὶ 332 - 333 καὶ τ. 64ος, σ. 25, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν κρίνεται σκόπιμο νὰ γίνῃ λόγος στὴν παρούσα μελέτη.

ἐφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης «Φάρος τῆς Μακεδονίας». Στὸ πρῶτο (29 Ἀπριλίου 1889) μὲ τίτλο: «*Ἡ βουλγαρική γλώσσα ἐν ὀρθόδοξοις ναοῖς*»⁴⁹ γινόταν λόγος γιὰ τὴν ἐπιστροφή στὴ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Σφίνιτζας τοῦ μοναχοῦ Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος γιὰ ὀρισμένα ἔτη εἶχε μεταβεῖ σὲ κάποια μονὴ τῆς ἐπαρχίας Βοδενῶν, ὅπου, κατὰ τὸ δημοσίευμα, ἐκβουλγαρίστηκε. Ὅταν ἐπανῆλθε στὴ Σφίνιτζα ἔπεισε τὸν ἡγούμενο Χρῦσανθο καὶ εἰσήγαγε στὴν ἐκκλησία τῆς μονῆς τὴ βουλγαρική γλώσσα χωρὶς αὐτὸ νὰ τὸ γνωρίζει ἡ ἱερά μητρόπολις Θεσσαλονίκης, ὡς προϊσταμένη ἀρχὴ τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἔτσι καταγγέλθηκε τὸ γεγονός καὶ χαρακτηρίστηκε παράνομη καὶ αὐθαίρετη ἡ πράξη τοῦ ἡγουμένου, ἐπειδὴ ἐπέτρεψε τὴν ἐνέργεια τοῦ μοναχοῦ Γαβριήλ, καὶ μάλιστα σὲ χωριό, στὸ ὁποῖο κατοικοῦσαν ἀποκλειστικὰ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, πού μιλοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

Τὸ δεύτερο δημοσίευμα - ἀπάντηση πού ἔδωσε μὲ ἐπιστολὴ του (15 Μαΐου 1889) ὁ ἡγούμενος Χρῦσανθος διέψευσε κατηγορηματικὰ τὸ προηγούμενο ἄρθρο. Στὴν ἐπιστολὴ σημειώνεται σχετικὰ: «*Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος μοναχὸς Γαβριήλ ἀνέκαθεν ὑπῆρξε συνάδελφος ἡμῶν ὡς χειροτονηθεὶς ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ· πρὸ ὀκταετίας δὲ ἀναχωρήσας ἐκ τῆς μονῆς ἡμῶν, πρὸ ἕξ μηνῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἱεράν μας μονήν, ὅπως ὀριστικῶς μεῖνῃ ἐν αὐτῇ. Κατὰ τὸ παρελθὸν Πάσχα, ὡς πάντοτε εἰς τὰ μέρη μας συνηθίζουσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἀναστάσει ν' ἀναγινώσκωσι τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ περικοπὰς εἰς διαφόρους γλώσσας, τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μονῆς, ἔνθα ἀνεγνώσθη τὸ Εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ βουλγαριστὶ καὶ ἑλληνιστί. Ὁ δὲ εἰρημένος Γαβριήλ εἶναι πιστὸς ὀρθόδοξος καὶ οὐδέποτε ἐξεβουλγαρίσθη. Ταῦτα πρὸς γνῶσιν ὑμῶν καὶ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»⁵⁰.*

Τὸν ἡγούμενο Χρῦσανθο ἔχει ὡς ἀποδέκτη καὶ ἡ ἐπιστολὴ (14 Μαΐου 1894) μὲ περιεχόμενο οἰκονομικὸ καὶ συγκεκριμένα τὴ λήψη τῶν ἐτήσιων ὀφειλῶν τῆς μονῆς πρὸς τὴν Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὴν Ἱερατικὴ Σχολή, καθὼς καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν σχε-

49. Βλ.σχετικὰ ἐφημ. «Φάρος τῆς Μακεδονίας», ἔτος ΙΕ', ἀρ. φύλ. 1330/29.4.1889, σ. 1.

50. Βλ. σχετικὰ ἐφημ. «Φάρος τῆς Μακεδονίας», ἔτος ΙΕ', ἀρ. φύλ. 1335/17.5.1889, σσ. 3 - 4.

τικῶν ἀποδείξεων⁵¹.

Ἄλλη μιὰ πληροφορία γιὰ τὸν Χρῦσανθο παρουσιάζεται κατὰ τὴ δεύτερη ἐμπόλεμη φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, πού ἄρχισε οὐσιαστικά τὸ 1904. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους μετέβη στὸ μοναστήρι ὁ Ἑλληνας στρατιωτικὸς καπετὰν Ἀκριτάς (Κωνσταντῖνος Μαζαράκης - Αἰνιάν), συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Σοχινὸ ἐπιθεωρητὴ σχολείων Βαγγέλη Παπαζαχαρία, καὶ ἐπιχείρησε νὰ δημιουργήσει σὲ αὐτὸ ἀποθήκη ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων, χωρὶς ὅμως τελικὰ νὰ τὸ κατορθώσει, γιατί ὁ ἡγούμενος, μάλλον ἀπὸ φόβο, δὲν τοῦ παραχώρησε τὴν ἄδεια, ὥστε νὰ ὑλοποιηθεῖ ὁ σκοπὸς αὐτός⁵².

Ὅπως συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ ἐπιστολῆ⁵³ πού στάλθηκε πρὸς τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιο Μεγακλῆ (4 Μαΐου 1893 - 19 Ὀκτ. 1903)⁵⁴, ἥδη στὶς 22 Ἰανουαρίου τοῦ 1902 ὁ Χρῦσανθος ὑπογράφει ὡς ἡγούμενος. Ἦταν ἡλικιωμένος πλέον, ἀφοῦ πρέπει τὸ 1902 νὰ

51. ΚΠΑ, τ. 64ος, σ. 147. Συνεπῶς ὁ Χρῦσανθος μάλλον διαδέχτηκε τὸν Ζαχαρία, δεδομένου ὅτι, ὅπως θὰ διαπιστωθεῖ στὴ συνέχεια, ἦταν ἡγούμενος στὴ μονὴ γιὰ σαράντα χρόνια. Στὴ χρονικὴ αὐτὴ περίοδο μέχρι τὴν ἐμπόλεμη φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα στὰ 1904 στάλθηκαν στὸν ἡγούμενο Χρῦσανθο ἀρκετὲς πατριαρχικὲς ἐπιστολὲς μὲ περιεχόμενο οἰκονομικό, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦσαν τὴ συνδρομὴ τῆς μονῆς στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ στὸ Ἐθνικὸ Ταμεῖο (βλ. σχετικὰ ΚΠΑ, τ. 64ος, σ. 280, τ. 65ος, σ. 402, τ. 889, σσ. 118 καὶ 275, τ. 961, σσ. 342 - 343 καὶ τ. 963, σσ. 42 καὶ 390, τ. 966, σ. 256, τ. 967, σσ. 207 καὶ 214, τ. 968, σ. 412 καὶ τ. 970, σ. 156), καθὼς ἐπίσης καὶ στὴν καταβολὴ τοῦ χρέους τῆς μονῆς στὸν Κολινδρὸ γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἐκπαίδευσης (ΚΠΑ, τ. ΜΘ', σ. 121).

52. Μαζαράκη - Αἰνιάνος Ἰωάννου Κωνσταντῖνου, Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν (ἀναμνήσεις), Θεσσαλονίκη 1963, σσ. 30 - 31· πρβλ. Γλαβίνα, Τὸ μοναστήρι, σ. 364· Χιονίδη, *Σύντομη*, σ. 60. Δὲν πρέπει ἐξάλλου νὰ διαφεύγει ἀπὸ τὴν προσοχή μας τὸ γεγονός ὅτι συχνὰ παρουσιάζονταν στὴ μονὴ Τοῦρκοι προσποιοῦμενοι ὅτι εἶναι Ἑλληνες ἀγωνιστές, προκεκμένου νὰ διαπιστώσουν τίς προθέσεις τῶν μοναχῶν, μὲ συνέπεια νὰ δημιουργεῖται κλίμα ἀβεβαιότητας καὶ ὑπέρμετρης ἐπιφυλακτικότητας.

53. ΑΙΜΘ, φάκ. ἱερὰ μονὴ ἁγίου Ἀθανασίου Σφηνίτισης (λυτὰ ἔγγραφα), ἐπιστολὴ μὲ ἡμερομηνία 22.1.1902.

54. Πὰ τὸ βίο καὶ τὴ δράση τοῦ μητροπολίτη βλ. Παπάξη Δημ. Ἀγγ., "Ὁ Μητροπολίτης Ἀθανάσιος Μεγακλῆς (1848 - 1909)", *Θεολογία* 70 (Ἀπρ. - Σεπτ. 1999) 411 - 435· τοῦ ἰδίου, *Ὁ Μητροπολίτης Ἀθανάσιος Μεγακλῆς (1848 - 1909)*, Θεσσαλονίκη 2001 (διδακτορικὴ διατριβὴ ὑπὸ δημοσίευση).

ἦταν περίπου 80 ἐτῶν, ἐὰν ἀσφαλῶς ἀνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα ὁ χαρακτηρισμός «ἐνενηκοντούτης γέρων», πού ἀποδίδεται στὸν ἡγούμενο τὸ 1912 ἀπὸ τὸν Ἑλληνα στρατιωτικὸ καπετὰν Ἀκριτά, ὅταν αὐτὸς στὶς 17 Ὀκτωβρίου κατέλαβε μὲ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ τὸ μοναστήρι. Ὁ ἐνενηντάχρονος τότε Χρῦσανθος ἐξέφρασε μὲ δάκρυα τὴ συγκίνησή του, ὅταν ἀντίκρισε τὸ πρόσωπο τοῦ ἀγωνιστῆ, καὶ εἶπε: «*Συγγώρεσέ με, παιδάκι μου, ποῦ νὰ φαντασθῶ ὅτι τόσο γρήγορα θὰ ἔρχονταν καὶ γιὰ μᾶς ἡ ἐλευθερία. Εὐλογημένοι νὰ εἴστε*»⁵⁵.

Ἄλλο ἓνα πατριαρχικὸ γράμμα⁵⁶ πού ἔχει ὡς ἀποδέκτη τὸν Χρῦσανθο φέρει τὴν ἡμερομηνία 1 Αὐγούστου 1906 καὶ ἀναφέρεται στὴ λήψη κανονικῶν δόσεων τῆς μονῆς.

Ἐὰν ὁ χαρακτηρισμός ἐνενηκοντούτης γέρων πού τοῦ προσδίδεται στὰ 1912 εὐσταθεῖ, τότε ὁ Χρῦσανθος πρέπει νὰ γεννήθηκε γύρω στὰ 1830 καὶ νὰ ἦταν πρόσωπο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν Χρῦσανθο, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖται στὰ 1846 ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς.

Καλόγηρος σὲ ἡλικία 46 ἐτῶν στὸ μοναστήρι τῆς Σφίνιτζας πῆγε στὰ 1906 κάποιος ὀνόματι Νήφων, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Φουρνὰ τῶν Ἀγραφῶν⁵⁷.

Τὴν ἡγουμενία κατόπιν ἀνέλαβε ὁ Ἀθανάσιος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν πατριαρχικὴ ἐπιστολή⁵⁸ πού τοῦ στάλθηκε στὶς 8 Ὀκτωβρίου 1907 καὶ ἀναφερόταν στήν πληρωμὴ δόσεων τῆς μονῆς στὸ Ἐθνικὸ Ταμεῖο.

55. Μαζαράκη - Αἰνιάνος, *Ὁ Μακεδονικός*, σ. 31· πρβλ. Γλαβίνα, *Τὸ μοναστήρι*, σ. 365.

56. ΚΠΑ, τ. 967, σ. 214. Οἱ πολλὲς πατριαρχικὲς ἐπιστολὲς οἰκονομικῆς ὑφῆς πού ἀπευθύνθηκαν στὸν ἡγούμενο Χρῦσανθο μαρτυροῦν τὴ συνεπῆ προσφορὰ του στὴ Μ. Ἐκκλησία, καὶ εἰδικότερα στήν ἀνέγερση τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, στήν ἐνίσχυση τοῦ ταμεῖου της, καθὼς καὶ στὴ συνδρομὴ του στὸ Ἐθνικὸ Ταμεῖο.

57. Γαβριήλ Διονυσιάτου Ἀρχμ., *Ἀγιορειτικὴ Μαρτυρία*, Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 10 - 12· πρβλ. Χατζηφώτη Ἰ. Μ., *Ἡ Ἐκκλησία στὸν Ἀγώνα τοῦ Σαράντα*, Ἀθήναι 1982, σσ. 55-56.

58. ΚΠΑ, τ. 968, σ. 412. Ἀξιοσημείωτη εἶναι καὶ ἡ συνεισφορὰ τοῦ ἡγουμένου Ἀθανασίου πρὸς τὴ Μ. Ἐκκλησία καὶ ἰδιαίτερα πρὸς τὸ Ἐθνικὸ Ταμεῖο, τὴν Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὸν πατριαρχικὸ ναό, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἐπιδόματα πού ἔστειλε πρὸς τὴ σταυροπηγιακὴ μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου (Σκήτης) Βεροίας, γιὰ τὴ λειτουργία τῆς ἐκεῖ Ἱερατικῆς Σχολῆς (βλ. σχετικὰ ΚΠΑ, τ. 970, σσ. 156 καὶ 247 - 248).

Στις 22 Σεπτεμβρίου 1909 στάλθηκε ἡ τελευταία ἐπιστολή⁵⁹, πού ἔχει ὡς ἀποδέκτη τὸν ἡγούμενο Χρῦσανθο καὶ θέμα τὴ λήψη τῶν ἐτήσιων ἐπιδομάτων τῆς μονῆς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν ἀνάληψη ἀποστολῆς τοῦ ἐτήσιου ἐπιδόματος πρὸς τὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου Βεροίας⁶⁰.

Ὡστόσο στις 17 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ ἐπιστολή⁶¹ τοῦ Πατριάρχη Ἰωακείμ Γ' (β' πατριαρχία 25 Μαΐου 1901 - 13 Νοε. 1912), πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους Παρθένιο Βαρδάκα (19 Φεβρ. 1904 - 26 Ἰαν. 1933) ἀναφέρεται στὴν παραίτηση πού ὑπέβαλε λόγω γήρατος ὁ ἡγούμενος Χρῦσανθος, ὁ ὁποῖος ἐκπλήρωσε τὰ καθήκοντά του γιὰ σαράντα ἔτη, δηλαδή περίπου ἀπὸ τὸ 1869 ἕως τὸ 1909, ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ κυριολεκτοῦν.

Στὴν παραπάνω ἐπιστολὴ σημειώνεται σχετικὰ: «*Τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῆς ἱερᾶς Π(ατριαρ)χικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς Σφίνδζας ὁσιωτάτου ἱερομονάχου κὺρ Χρυσάνθου ὑποβαλόντος ἔναγχος ἡμῖν ἔνεκα τοῦ καταβαλόντος αὐτὸν γήρατος παραίτησιν ἀπὸ τῶν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ὄλην θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως ἐκπληρουμένων ἡγουμενικῶν καθηκόντων, ἐνεκρίθη συνοδικῶς ὁ διορισμὸς ὡς ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Μονῆς ὑποδειχθέντος ὁσιωτάτου ἱερομονάχου κὺρ Διονυσίου Παπαμανώλη, ᾧτινι καὶ ἀπεστάλη ἤδη τὸ νενομισμένον π(ατριαρ)χικὸν ἡμῶν ἡγουμενικὸν γράμμα. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀναικονούμεθα τοῦτο καὶ τῇ αὐτῆς θεοφιλίᾳ ὡς ἐπόπτου τῆς εἰρημένης Μονῆς*». Στὸ ἴδιο θέμα ἀναφέρονται δύο ἀκόμη γράμματα μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία (17 Νοεμβρίου). Τὸ πρῶτο, πρὸς τὸν πρῶτον ἡγούμενο Χρῦσανθο, ἐγκρίνει τὴν παραίτηση αὐτοῦ καὶ τὸν διορισμὸ ὡς ἡγουμένου τοῦ Διονυσίου καὶ παράλληλα

59. ΚΠΑ, τ. 970, σ. 402.

60. ΚΠΑ, τ. 970, σσ. 347 - 348, ὅπου οἱ ἐπιστολὲς (17 Αὐγούστου) μὲ θέμα τὴ συνεισφορὰ τῆς μονῆς γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς καὶ σ. 402, ὅπου ἡ ἐπιστολή (22 Σεπτεμβρίου) πρὸς τὸν Χρῦσανθο. Πρβλ. "Ἱερατικὴ Σχολὴ Βεροίας" *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 34 (1910) 291. Εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ βλ. Πυρινοῦ Παύλου Δ., *Τὰ σχολεῖα τῆς Βέροιας καὶ ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Τιμίου Προδρόμου Βεροίας (1909 - 1915)*, Θεσσαλονίκη 1989, σσ. 42 - 53. Παπάξη Δημ. Α., *Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας*, Βέροια 1995, σσ. 155 - 164· τοῦ ἰδίου "Ἀνέκδοτο ἀρχεῖο ἀρχειακὸ ὑλικὸ γιὰ τὴ μονὴ Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας" *Μακεδονικὰ* 31 (1997 - 98) 255 - 256.

61. ΚΠΑ, τ. 970, σσ. 515 - 516.

ἀναφέρει: «προαγόμεθα ἅμα, διαγνώμη συνοδικῆ, ἐκφράσαι τῇ ὁσιότητι αὐτῆς τὴν εὐαρέσκειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' οἷς ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ὀλόκληρον τελεσφόρως ὑπὲρ τῆς Μονῆς εἰργάσθη καὶ ἐμόχθησε, εὐδοκίμως καὶ ζηλωτῶς ἐκπληροῦσα τὰ ἀνατεθειμένα αὐτῇ ἡγουμενικὰ καθήκοντα. Προσεπιδαφιλεύοντες δὲ τῇ αὐτῆς ὁσιότητι καὶ τὰς ἡμετέρας πατρικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἐξαιτούμεθα αὐτῇ τὰ κράτιστα καὶ σωτηριώδη παρὰ τοῦ ἀγαθοδότου Θεοῦ»⁶². Τὸ δεύτερο γράμμα⁶³ κοινοποιεῖ τὸ περιεχόμενο τῶν προηγουμένων πατριαρχικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς πατέρες τῆς μονῆς.

Ὁ διορισμὸς τοῦ ἡγουμένου Διονυσίου Παπαμανώλη ἔγινε τὸ Νοέμβριο τοῦ 1909, ὅπως ἀναφέρεται στὸ ἡγουμενικὸ πρὸς αὐτὸν γράμμα σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἡγούμενος «ὀφείλει οὖν οὗτος ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς διεξάγειν καὶ διακυβερνᾶν αὐτὴν θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως καὶ κατὰ τοὺς τύπους καὶ ὅρους τῆς μοναστηριακῆς διοικήσεως, φυλάττων ἀπαρεγκλίτως τὰς ἀρχαίας τάξεις τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς διακυβερνήσεως καὶ διὰ τοῦ ἀμέμπτου αὐτοῦ πολιτεύματος καθιστάμενος παράδειγμα ἀρετῆς καὶ βίου ἀνεπιλήπτου τοῖς συμμοναστηριακοῖς αὐτὸν πατράσιν ἀγαπῶν καὶ περιθάλλων αὐτοὺς φιλαδέλφως, φροντίζων δὲ καὶ κηδόμενος τῆς καλλιεργείας τῶν κτημάτων αὐτῆς, οὐδὲν τούτων ἀποξενῶν καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς εὐκλείας καὶ προαγωγῆς τοῦ σεπτοῦ τούτου σκηνώματος. Οἱ δὲ ἐν αὐτῇ συνασκούμενοι ὁσιώτατοι πατέρες ὀφείλουσιν ὁμοίως διάγειν θεαρέστως καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος καὶ ἀπονέμειν τὸ προσῆκον σέβας καὶ εὐπείθειαν καὶ ὑπακοὴν τῷ ἡγουμένῳ αὐτῶν καὶ συντρέχειν μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς κοινῆς ταύτης μετανοίας αὐτῶν, ἐν ᾗ καθήκον ἐπιβέβληται μνημονεύεσθαι τοῦ κανονικοῦ π(ατριαρ)χικοῦ ὀνόματος, ὡς νενόμισται ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις»⁶⁴.

Ἡ μονὴ μὲ τὴ σημαντικὴ παρουσίᾳ πού διέθετε, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πολυάριθμη κατὰ καιροὺς ἀδελφότητά⁶⁵ της, ὑπῆρξε ἐστία ἐκκλησια-

62. ΚΠΑ, τ. 970, σ. 516.

63. ΚΠΑ, τ. 970, σ. 516.

64. ΚΠΑ, τ. 970, σ. 517.

65. Ἀπὸ ὀρισμένες ἐnthymήσεις πού ἐντοπίστηκαν, ὕστερα ἀπὸ ἔρευνα τοῦ Γ. Χιοβίδη, στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς, φαίνεται πὼς οἱ περισσότεροι μοναχοὶ ἦταν ἀγράμ-

σικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς καὶ πέρασε χρόνια ἀκμῆς μέχρι τὸ 1912. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους, γιὰ τὸν Χρῦσανθο, ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ ἐπιγραφή πού ὑπῆρχε στὸ δεσποτικό, μέσα στὸ ναὸ τῆς μονῆς, ἀναφέρεται: «ἐπεχρυσώθη δι' ἐξόδων προηγουμένου Χρυσάνθου 1914»⁶⁶.

Κατὰ τὰ ἔτη 1912 - 1913 ἡγούμενος στὸ μοναστήρι συνεχίζει νὰ εἶναι ὁ Διονύσιος, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ ἔγγραφο⁶⁷, τὸ ὁποῖο συνέταξε ἢ ἐπιτροπή πού ἤλεγξε τὴν οἰκονομικὴ διαχείριση τῆς μονῆς γιὰ τὴν παραπάνω διετία. Ἀπὸ τὸ πολυσέλιδο κείμενο μὴ παράγραφος ἀναφερόταν στὴν ἀδελφότητα τῆς μονῆς πού τότε ἀποτελοῦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἡγούμενο Διονύσιο, ὁ προηγούμενος Χρῦσανθος, ἓνας ἱερομόναχος, ἓνας ἱεροδιάκονος καὶ ἕξι μοναχοί. Σημειώνεται ἐπίσης ὅτι στὴ μονὴ ὑπηρετοῦσαν καὶ ἄλλοι δέκα δόκιμοι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνταν μὲ ποικίλες δραστηριότητες ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Ἡ εἰκόνα πού συνολικὰ παρουσιάζει ἡ ἀδελφότητα τῆς μονῆς τόσο ἀπὸ τὴν ἴδρυσή της κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας ὅσο καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση κατὰ τὴν περίοδο 1912 - 1913 προκύπτει μέσα ἀπὸ τὸν πίνακα ὀνομάτων ἡγουμένων καὶ μοναχῶν της πού παραθέτουμε ὡς ἑξῆς:

- (1791) Κοσμάς ἡγούμενος
- (1830) Ἀγάπιος ἱερομόναχος
- (1830) Ἀνανίας ἱερομόναχος
- (1830) Ἀνανίας ἱερομόναχος

ματοι, ὅπως γιὰ παράδειγμα αὐτὸς πού ἔγραψε: «προφήτου Ὑλλίου» κ.τ.λ. (βλ. Χιονίδη, *Σύντομη*, σ. 60). Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπιβεβαιώνουν καὶ οἱ πατριαρχικὲς ἐγκύκλιοι στοὺς πατέρες τῶν σταυροπηγιακῶν μονῶν μὲ ἡμερομηνία 15 Αὐγούστου 1837, σύμφωνα μὲ τίς ὁποῖες ἐπιβαλλόταν στοὺς ἐνασκουμένους ἢ ἀκρόαση ἐγκυκλίων μαθημάτων στὰ γειτονικά σχολεῖα (βλ. σχετικὰ ΚΠΑ, τ. ΙΗ', σσ. 257 - 258 καὶ σσ. 274 - 275).

66. Τζαφεροπούλου Ἀποστόλου Μ., *Τουριστικὸς ὁδηγὸς Ἡμαθίας, Βέροια - Νάουσα - Ἀλεξάνδρεια - Περίχωρα*, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 177· Γλαβίνα, *Τὸ μοναστήρι*, σ. 366.

67. ΑΙΜΘ, φάκ. ἀρ. 16, Ἱεραὶ Μητροπόλεις 11, 6 - Κίτρος Δ'. Πρόκειται γιὰ πρακτικὸ πού συντάχτηκε σὲ συνεδρία στίς 2 Νοεμβρίου 1914 μὲ πρόεδρο τὸν ἐπίσκοπο Κίτρος Παρθένιο καὶ μέλη δημογέροντες καὶ προκρίτους τοῦ τόπου μὲ θέμα τὴν ἐκλογή ἐλεγκτῶν γιὰ τὴ διαχείριση τῆς μονῆς κατὰ τὰ ἔτη 1912 - 1913 ἐπὶ ἡγουμενίας τοῦ Διονυσίου.

- (1830) Ἀρσένιος ἱερομόναχος
 (1830) Γεράσιμος ἱερομόναχος
 (1830) Διονύσιος ἱερομόναχος
 (1830) Νικηφόρος ἡγούμενος
 (1830) Νικόδημος ἱερομόναχος
 (1846) Χρῦσανθος ἡγούμενος
 (1846) Δωρόθεος ἡγούμενος
 (1853) Ἰωακείμ (ἡγούμενος;)
 (1854) Ζαχαρίας ἡγούμενος
 (1854) Διονύσιος μοναχὸς
 (1854) Ἱερώνυμος μοναχὸς
 (1869 - 1907 καὶ 1909) Χρῦσανθος ἡγούμενος
 (1871) Ἰωακείμ ἱερομόναχος (σὲ τρίμηνο περιορισμὸ - προερχόταν ἀπὸ τῆ ἱερά μητρόπολη Θεσσαλονίκης)
 (1876) Ἀγάπιος ἱερομόναχος
 (1876) Κύριλλος ἱερομόναχος
 (1878) Διονύσιος Σαρακατζάνος μοναχὸς
 (1881, 1888) Γαβριήλ ἱερομόναχος (χειροτονήθηκε τὸ 1881 στὴ μονὴ Σφίνιτζας, μετέβη ἀπὸ τὸ 1881 μέχρι τὸ 1888 σὲ μονὴ τῆς ἐπαρχίας Βοδενῶν καὶ ἐπανῆλθε στὴ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1888).
 (1906) Νήφων μοναχὸς
 (1907) Ἀθανάσιος ἡγούμενος
 (1909) Διονύσιος Παπαμανώλης ἡγούμενος
 (1912) Χρῦσανθος προηγούμενος καὶ ἀκόμη ἕνας ἱερομόναχος, ἕνας ἱεροδιάκονος, ἕξι μοναχοὶ καὶ δέκα δόκιμοι.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ *

1

Σιγίλλιον κηρύττον πατριαρχικὸν σταυροπήγιον τὴν ἐν τῇ ἐπισκο-

---

* Στὰ κείμενα ποὺ δημοσιεύουμε βελτιώσαμε ἐλαφρῶς τὴ στίξη, διατηρήσαμε τὴν ὀρθογραφία καὶ ἀναλύσαμε τὶς συντιμήσεις. Ἐπίσης κεφαλαιογραφήσαμε τὰ κύρια ὀνόματα καὶ τοπωνύμια, ἐνῶ μὲ τὴν παρεμβολὴ ἀπλῆς γραμμῆς / δηλώνουμε τὸ χωρισμὸ τῶν στίχων τοῦ κώδικα καὶ διπλῆς // τὴν ἀλλαγὴ σελίδας. Μετὰ τὸ Παράρτημα παραθέτουμε ὡς δείγματα γραφῆς φωτοαντίγραφα τῶν ἐγγράφων.

πῆ Κύτρους (sic) μονὴν τοῦ Μ. Ἀθανασίου «Σφίνιτζαν», 1832 7/βρίω
 ἰνδ. στ. (ΚΠΑ, τ. ΙΖ', σσ. 212-213):

«Κωνστάντιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέ-
 ας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

ἴσον σιγγιλίου (sic) τοῦ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Κύτρους ἱεροῦ μονα-
 στηρίου τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου.

† Πάντας μὲν τοὺς τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἐλέει προστρέχοντας καὶ
 εὐλόγα καὶ θεοφιλῆ προβαλλομένους ἀποδέχεσθαι οἶδεν /² εὐμενῶς ἢ
 καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστ)οῦ μεγάλη Ἐκκλησία καὶ φιλοστόργως ἀντιλαμ-
 βάνεσθαι, οἷα κοινὴ φιλόστοργος μήτηρ, τοὺς δὲ ἱερά /³ τεμένη κατ'
 ἔνθεον ζῆλον ἰδρύνοντας καὶ προσάγοντας αὐτῇ καὶ τὴν περὶ αὐτὰ
 ἐκκλησιαστικὴν προστασίαν καὶ κηδεμονίαν /⁴ αὐτῆς αἰτουμένους
 πρὸς σύστασιν αὐτῶν καὶ διαμονήν, οὐχ ὅπως ἀποδοχῆς ἀξιοῖ, ἀλλὰ
 καὶ εὐφημίαις ταῖς προσηκούσαις κατακοσμεῖν, /⁵ καὶ τὰ προσαγόμε-
 να, ὅπου ἂν διατελοῦσιν, ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν τοῦ κατ'
 αὐτὴν ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ καὶ οἱ /⁶ κονομικοῦ (sic)
 θρόνου ἀναρουμένη καὶ ἀναλαμβάνουσα τάττει καὶ συνίστησι καὶ
 κρατύνει διὰ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, αὐτονομίας καὶ /⁷ ἐλευθερίας.
 Προνόμιον γὰρ καὶ τοῦτο ἀνέκαθεν κεκλήρωται ὁ κατ' αὐτὴν ἀγιώτα-
 τος οὗτος οἰκουμενικὸς θρόνος ἀντιλαμ /⁸ βάνεσθαι τῶν ἱερῶν σκηνω-
 μάτων καὶ παντοίαις αὐτὰ ἀπαλλάττει κακώσεως καὶ τὴν ἀναγαίαν
 αὐτοῖς εὐστάθειαν ἐπὶ /⁹ μνηστεύεσθαι, συνωδὰ τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ
 τῶν εἰς σύστασιν αὐτοῦ θεοφιλῶς ἀγωνισαμένων. Τοῦτο γοῦν ἤδη καὶ
 ἐπὶ τοῦ παρόντος ποιού /¹⁰ μεθα. Καὶ γὰρ ἀνηνέχθη ἡμῖν προκαθημέ-
 νοις συνοδικῶς καὶ ἐδηλώθη ἀπὸ τε κοινῆς ἀναφορᾶς τῶν κατὰ τὰ
 μέρη τῆς /¹¹ Θετταλίας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κύτρους (sic) κατοίκων καὶ πε-
 ριοίκων χριστιανῶν καὶ ἀπὸ γράμματος τῶν τὰ πρῶτα φερόντων τῆς
 /¹² πολιτείας Βερροσίας ὅτι ἱερομόναχος τις Νικηφόρος τοῦνομα ἐκ τῶν
 μερῶν ἐκείνων ὁρμώμενος, ἀνῆρ θεοσεβῆς καὶ ἀρετῆς /¹³ βίου ἐμπρέ-
 πων, ζήλου ἐνθέου ἐμφορηθεὶς καὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν αὐτοῦ
 δι' ἔργων παραστήσαι προθέμενος, οἰκεῖαν εὐρε /¹⁴ τοῖς θεοφιλέσιν
 αὐτοῦ σκοποῖς καὶ κατάλληλον μονήδριον (sic) κείμενον ἐντὸς τῶν
 ὁρίων τῆς ἐπισκοπῆς Κύτρους (sic), τιμώμενον /¹⁵ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγί-
 ου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, καὶ ἐπιλεγόμενον Σφίνιτζα, ὅπερ δι'
 ἐνοχὴν χρεῶν ὑπερόγκων διετέλει ὑποχεί /¹⁶ ριον ἄλλογενέσι προσώ-
 ποις, μηδὲ ἐλπίδα παρέχον ἀπαλλαγῆς, ἀμοιρία τοῦ προσστατεύσοντος.
 Καὶ δὴ πρῶτον διὰ τῆς ἀόκνου αὐτοῦ /¹⁷ ἐπιμελείας ἐξοικονομησάμε-

νος, καὶ πληρώσας τὰ χρέη ἐκεῖνα καὶ τῶν ἀλλοτρίων χειρῶν ἀπαλλάξας αὐτό, ἐπειδὴ ἐρείπιον /¹⁸ ἦν καὶ σχῆμα μόνον καὶ ὄνομα μονηδρίου (sic) σῶζον, κόπων ἀφειδήσας καὶ ἀγῶνας ἀναδυσάμενος, ἀνεκαίνισε καὶ περιεποιήσας /¹⁹ κελλίους καὶ οἰκήμασι συγκροτήσας καὶ προμηθεύσας πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις κεμηλίοις τε καὶ σκεύεσι παντοδαποῖς, οὐ μὴν δὲ /²⁰ ἀλλὰ καὶ κτήματα προσκτησάμενος καὶ πόρους ἐξευρῶν καὶ ἐπὶ τέλους περισυναγῶν καὶ μοναχοὺς ἐν αὐτῷ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν /²¹ μετελευσομένους καὶ τὸ στάδιον τῆς μοναστικῆς ἀσκήσεως διαθλήσοντας, κοινόβιον αὐτὸ ἀπέδειξε καὶ προήγαγε κατὰ μικρόν, /²² βελτιώσας τῇ ἐνθέρμῳ αὐτοῦ ἐπιμελείᾳ καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀντιλήπτορος Θεοῦ, καλλωπίσας τε καὶ διακοσμήσας, ὥστε μὴ²³ κατόπιν ὑπολείπεσθαι τῶν συγκεκροτημένων μοναστηρίων, ἀλλὰ καὶ ἀμιλλᾶσθαι αὐτοῖς τῇ τε ἐσωτερικῇ εὐταξίᾳ καὶ εὐνομίᾳ /²⁴ καὶ τῇ λαμπρότητι καὶ καλῇ καταστάσει, ἐφ' ᾗ καὶ πολλοῖς τῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν ἐκεῖ χριστιανῶν ἐπαρκεῖν ἐκ τῶν προσόδων αὐτοῦ. /²⁵ Τοιαῦτα ἀναφερομένων τῶν διαληφθέντων χριστιανῶν, προσεκομίσθη ἡμῖν συγχρόνως καὶ ἐνσφράγιστος ἀναφορὰ ἐνσεσημα /²⁶ σμένη ταῖς ὑπογραφαῖς αὐτοῦ τε τοῦ ἡγουμένου καὶ κτίτορος Νικηφόρου καὶ τῶν λοιπῶν ἐνασκουμένων πατέρων, δι' ἧς ἀναφέροντες /²⁷ τὰς προλαβούσας πολυειδεῖς αὐτῶν τλαιπωρίας καὶ κακουχίας, ἃς ὑπέστησαν ὑπὲρ τῆς διασώσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ μονηδρίου (sic) αὐτοῦ, ἐκτιθέμενοι /²⁸ δὲ ἐφεξῆς καὶ περιπαθέστερον ἐκτραγωδοῦντες τὰς ἐπιφερομένας αὐτοῖς μάλα καὶ νῦν ἀδιαλείπτους ἐπηρείας καὶ ἐπιθέσθαι ἀφορήτως καὶ /²⁹ ζημίας, δι' ἃς κινδυνεύει τὸ ἱερὸν τοῦτον καταγώγιον ἐκστῆναι τῆς καλῆς αὐτοῦ καταστάσεως καὶ ἐπὶ τὴν προτέραν μεταπεσεῖν /³⁰ ἐξόντωσιν καὶ ἀθλιότητα. Ταῦτα ἐκτιθέμενος μετὰ τῶν λοιπῶν σὺν αὐτῷ πατέρων ὁ εἰρημένος ἡγούμενος Νικηφόρος, φέρων ἐπὶ τέλους /³¹ καθυποτάττει τὸ ἱερὸν τοῦτο καταγώγιον τῇ ὑπερμάχῳ προστασίᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγνωτάτου ἀποστολικοῦ πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου, /³² ὃ ἐστὶν ἐδεήθη θεομῶς καὶ ἐπιπόνως ἐξητήσατο ἐπιχορηγηθῆναι αὐτῷ τῷ ὑπ' αὐτοῦ διασωθέντι καὶ ἀνεκτισθέντι μοναστηρίῳ τὴν /³³ σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ χάριν ἐπὶ τῷ εἶναι καὶ λέγεσθαι πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακόν, ἐλεύθερον πάντη καὶ ἀκαταπάτητον, ἅπερ /³⁴ καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τόπους σταυροπηγιακὰ μοναστήρια, ἀπολαμβάνον διηνεκῶς τὴν πατριαρχικὴν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν, καὶ /³⁵ ἀνώτερον διατελοῦν πάσης δουλαγωγίας. Δέχεσθαι γὰρ ἄλλως τὰ κατ' αὐτό, καὶ φροῦδοι μὲν καὶ εἰς κενὸν ἀποβή-

σονται οἱ τοσοῦτοι /³⁶ μόχθοι αὐτοῦ καὶ ἀγῶνες, ἔρημον δὲ ἐναπολει-
 φθήσεται τὸ ἱερόν αὐτὸ σκῆνωμα, δρασμὸν διανοουμένων ἐξ αὐτοῦ
 καὶ τῶν ἑνα /³⁷ σκουμένων πατέρων, χρήξει ἀνέσεως καὶ ἐν ἡσυχίᾳ
 διαγωγῆς. Ἐφ' ᾧ καὶ κοινήν προσήνεγκαν (sic) τὴν παράκλησιν αὐτοί
 τε οἱ /³⁸ μοναστηριακοὶ πατέρες καὶ πάντες οἱ περίξ διατελοῦντες χ(ρι-
 στια)νοί, οἱ διὰ τῶν κοινῶν, ὡς εἴρηται, γραμμάτων αὐτῶν καὶ ἀνα-
 φορῶν συνεμ /³⁹ φανισθέντες ἐπιβραβευθῆναι τῷ ἱερῷ τούτῳ κοινοβίῳ
 τὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἐλευθερίας καὶ ἀδουλωσίας γεραρὰ προνό-
 μια, /⁴⁰ κατασφαλισθῆναι τε καὶ κατοχυρωθῆναι δι' ἐκδόσεως ἡμετέ-
 ρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλλιδίου (sic) ἐν μεμβράναις
 γράμ /⁴¹ ματος. Σκεψάμενοι τοίνυν συνοδικῶς, ἔγνωμεν μὴ παριδεῖν
 τὴν κοινήν αὐτῶν αἴτησιν, ἅτε δὴ καὶ κτιτορικῷ δικαιώματι /⁴² συνι-
 σταμένην καὶ πρὸς συντήρησιν καὶ διαμονὴν καὶ εὐστάθειαν τοῦ ἱεροῦ
 ἐκείνου σκηνώματος ἀφορῶσαν καὶ ἐν πᾶσι τὸ δίκαιον /⁴³ μετὰ τοῦ
 εὐλογοφανοῦς ἔχουσαν. Τούτου χάρις γράφοντες ἀποφαινόμεθα συ-
 νοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμῶν ἱερωτ(άτων) ἀρχιερ(έων) καὶ ὑπερτίμων
 /⁴⁴ τῶν ἐν ἀγίῳ πν(εύματι) ἀγ(ίῳ) ἡμῶν ἀδελ(φῶν) καὶ συλλει-
 τουργῶν, ἵνα τὸ διαληφθὲν ἱερόν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τὸ κεί-
 μενον μὲν ἐντὸς /⁴⁵ τῶν ὁρίων τῆς ἐπισκοπῆς Κύτρου (sic), τιμώμενον
 δὲ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου καὶ ἐπιλεγόμενον
 Σφίνιτζα /⁴⁶ μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερω-
 μάτων αὐτοῦ, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων
 /⁴⁷ ὑπάρχη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον, ἕως οὗ τὰ τῆ
 δε ψυχῆς καὶ καύσων περιπολεύη καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων /⁴⁸ γι-
 νώσκηται ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν ἐλεύθερον,
 ἀδούλωτον, ἀσύδοτον, ἀκαταπάτητον, ἀνενόχλητόν τε /⁴⁹ καὶ ἀνεπη-
 ρέαστον παρὰ παντός προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ καὶ μηδενὶ
 ἄλλῳ ὑποκείμενον, εἰ μὴ μόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιο(τάτῳ) /⁵⁰ πατριαρ-
 χικῷ ἀποστολ(ικῷ) καὶ οἰκουμ(ικῷ) θρόνῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου
 προστατευόμενον, κρινόμενόν τε καὶ ἀνακρινόμενον, μνημονομένου
 /⁵¹ ἐν αὐτῷ ἀενάως καὶ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ
 μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον παρέχειν, εἰ μὴ μόνον πρὸς τὸ κοινόν /⁵² τῆς
 καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστοῦ) μεγ(άλης) Ἐκκλησίας ἐτήσιον, ὀρισθὲν ἤδη
 συνοδικῶς γρόσια 150 ἐπὶ τῷ λαμβάνειν τὴν συνήθη ἀπόδειξιν, μη-
 δενὸς /⁵³ τῶν ἀπάντων μήτε τοῦ κατὰ καιροῦς ἐπισκόπου Κύτρου
 (sic) ἢ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ ἱερωτ(άτου) μητροπολίτου Θεσσαλονί-
 κης, μήτε /⁵⁴ ἄλλου τινὸς ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ ἔχοντος ἄδειαν κατεπεμ-

βαίνειν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου ἢ ἐνόχλησιν καὶ ἐπήρειαν προ-
 ξε /⁵⁵ νῆσαι τῷ ἡγουμένῳ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις πατρά-
 σιν ἢ τῶν κτημάτων αὐτοῦ καὶ πραγμάτων, εἰσοδημάτων τε //⁵⁶ καὶ
 ἀφιερωμάτων ὅλως ἄπτεσθαι καὶ ἐφ' ὅσα δὴ τινι προφάσει ἰδιοποι-
 ηθῆναι πολὺ ἢ ὀλίγον ἐξ αὐτῶν, διοικῆται δὲ καὶ διεξάγῃται /⁵⁷ τὸ
 ἱερόν τοῦτο μοναστήριον κοινοβιακῶς, ὃν τρόπον ὁ θεοφιλῆς οὗτος
 ῥύστης καὶ κτίτωρ καὶ ἡγούμενος αὐτοῦ εἰρημένος Νικηφόρος /⁵⁸ διε-
 τάξατο καὶ κατὰ τοὺς ὅρους καὶ θεοφιλεῖς τάξεις, οὓς ἢ αὐτοῦ ὀσιό-
 τῆς προσφόρους ἐνέκρινεν καὶ σωτηριώδεις, ἔχοντας τὸ μόνιμον καὶ
 ἀδιά /⁵⁹ σειστον οὐ μόνον ἐπὶ ζωῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον
 ὀφειλόντων τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων πατέρων πειθαρχεῖν καὶ ὑπο-
 τάσσεσθαι /⁶⁰ αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα τὴν ἡγουμενείαν (sic) δια-
 δεξομένοις καὶ διάγειν κοσμίως καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναστικοῦ
 αὐτῶν ἐπαγγέλ /⁶¹ ματος, πολιτευόμενοι ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀγάπῃ καὶ μιᾷ
 ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, συντρέχοντες ὑπὲρ τῆς εὐρυθμίας καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω
 ἀνξήσεως /⁶² τῆς μετανοίας αὐτῶν. Ἐν χρεῖα δὲ χειροτονίας γενόμενοι
 ἔχουσιν ἐξ ἀδείας προσκαλεῖν ὃν ἂν βούλωνται τῶν πλησιοχώρων
 ἀρχιερέων /⁶³ ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν τὰς χειροτονίας αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς
 κανονικῆς παρατηρήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν στερήσει ἡγουμένου γενόμενοι,
 ἔχουσιν /⁶⁴ ἐκλέγειν ἓνα ἐκ τῆς ὀλομελείας αὐτῶν τὸν κοινῇ γνώμη ἄ-
 ξιον ἀναφανέντα καὶ τοῦτον ἀποκαθιστᾶν ἡγούμενον, δηλοποιοῦν-
 τες /⁶⁵ καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστο)ῦ μεγ(άλῃ) Ἐκκλησίᾳ εἰς ἐπικύ-
 ρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται
 συνοδικῶς.

⁶⁶ Ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν ἀπάντων εἴτε ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ καταλό-
 γου εἴτε ἐκ τοῦ συστήματος τῶν λαϊκῶν γνώμης σαθρότητι καὶ ἀλα-
 ζωνία (sic) νι /⁶⁷ κώμενος τολμήσῃ ποτὲ κρυφίως ἢ φανερῶς, ἐμμέσως
 ἢ ἀμέσως δραπεῖσαι τὴν ἐπιχορηγηθεῖσαν σταυροπηγιακὴν ἐλευθε-
 ρίαν καὶ χάριν /⁶⁸ τοῦ ἱεροῦ τούτου κοινοβίου καὶ βλάβην αὐτῷ καὶ
 ζημίαν μέχρι καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐπενεγκεῖν ἢ τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμέ-
 νοις πατράσιν ἐπήρειαν /⁶⁹ καὶ ἐνόχλησιν ἐμποιῆσαι ἢ τῶν πραγμάτων
 αὐτοῦ καὶ κτημάτων, εἰσοδημάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων ἄψεσθαι καὶ
 ἀφελεῖν καὶ ὅλως βουληθῆ ἄνα /⁷⁰ τρέψαι μέχρι κεραίας τὰ ἐν τῷ πα-
 ρόντι συνοδικῶς ἐκπεφασμένα, ὁ τοιοῦτος ὁποῖας ἂν ἢ τάξεως καὶ
 βαθμοῦ, ἀφωρισμένος /⁷¹ ὑπάρχῃ παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ
 ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαμέτου μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου
 Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχ(ώρητος) /⁷² καὶ ἄλ(υτος) μετὰ

θάν(ατον) και τυμπ(ανιαῖος) και πάσαις ταῖς πατρικαῖς και συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος και ἔνοχος τοῦ πυρός τῆς γεέννης και τῶ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπό /⁷³ δικος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν και διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἡμέτ(ερον) πατρ(ιαρχικόν) και συνοδ(ικόν) σιγγιλιῶδες (sic) ἐν μεμβράναις γραμμα, /⁷⁴ καταστροφὴν και ἐν τῷ ἱερῷ κώδηκι (sic) τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστοῦ) μεγ(άλης) Ἐκκλ(ησίας), και ἐδόθη πρὸς τὸ διαληφθὲν ἱερὸν και σεβάσμιον ἡμέ /⁷⁵ τερον πατριαρχικόν και σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπιλεγόμενον Σφίνιτζα.

/⁷⁶ Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῶ ὀκτακοσιοστῶ τριακοστῶ δευτέρῳ, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐπινημήσεως ἕκτης».

† Κωνσταντῖος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης και Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

† Καισαρείας Παῖσιος

† Χαλκηδόνος Ζαχαρίας

† Δέρκων Νικηφόρος

† Δυρῶν Χρῦσανθος

2

Ἦγουμένῳ Νικηφόρῳ κτίτορι και τοῖς πατράσι τῆς μονῆς «Σφίνιτζας» ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κύτρους (sic), ὅτι τῇ αἰτήσει των ἐκηρύχθη διὰ σιγγιλλίου σταυροπήγιον τὸ μοναστήριον των, 1832 7/βρίῳ (ΚΠΑ, τ. ΙΖ' σ. 213):

«Ὅσιώτατοι οἱ τε ἡγούμενος κὺρ Νικηφόρος, προηγούμενοί τε και λοιποὶ πατέρες τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κύτρους (sic) ἱεροῦ και σεβ(ασμίου) ἡμετέρου /² ἀνδρ(ικοῦ) και σταυροπ(ηγιακοῦ) μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου ἐπιλεγόμενον Σφίνιτζα, τέκνα ἐν Κ(υρίῳ ἀγαπητά). Τὴν σταλεῖσαν πρὸς ἡμᾶς ἐνυπόγρα /³ φον και ἐνσφράγι στον ἀναφορὰν σας εὐμενῶς ἐλάβομεν, ἧς τινος ἀναγνωσθείσης συνοδικῶς, ἔγνωμεν τὸν κοινὸν ζῆλόν σας ὑπὲρ /⁴ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ μοναστηρίου τῆς μετανοίας σας και ἰδίως τοὺς ἀγῶνας και μόχθους, οὓς ἡ ὀσιότης σου ὁ ἡγούμενος ὑπέστης ὑπὲρ τῆς ἀνακαινίσεως /⁵ και βελτιώσεως αὐτοῦ, ἐξ ὅτου τὸ ἀπήλλαξας τῶν ἀλλοτριῶν χειρῶν και τῆς ἐνοχῆς τοῦ χρέους και ἐπομένως τὴν κοινήν σας ἤδη παράκλησιν /⁶ εἰς τὸ νὰ ἀποκατασταθῇ σταυροπήγιον και νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν και ὑπεράσπισιν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτ(άτου) ἀποστολ(ικοῦ), πατρ(ιαρχικοῦ) και οἴκου /⁷ μενικοῦ θρόνου, πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἐκ

τῶν ἐπιγιγνομένων ἐπηρεϊῶν καὶ ἐπιθέσεων καὶ ζημιῶν καὶ θεοφιλῆ διεξαγωγὴν καὶ εὐστάθειαν /⁸ αὐτοῦ. Ὅθεν ἀποδεξάμενοι τὰς κοινὰς παρακλήσεις σας, ἅτε δὴ καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν αὐτόθι περιοίκων χριστιανῶν ἰδόντες ἐπιπο /⁹ θοῦντας ὑπὸ ζήλου χριστιανικοῦ καὶ δεομένους αὐτὸ τοῦτο διὰ κοινῶν ἀναφορῶν καὶ ἐλπίζοντες ὅτι ἡ σταυροπηγιακὴ αὐτοῦ ἀποκατά /¹⁰ στασις θέλει παροτρύνει ἔτι μᾶλλον τὸν ζήλον καὶ τὴν προθυμίαν σας ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ καὶ τῆς θεοφιλοῦς διακυβερνήσεως, /¹¹ διὰ ταῦτα ἀποφηνάμενοι προνοητικῶς ἐξεδώκαμεν πατριαρχικὸν ἡμῶν καὶ συνοδικὸν σιγγιλιῶδες (sic) ἐν μεμβράναις γράμμα, /¹² ἐπιχορηγοῦν καὶ ἐπιβραβεῦον αὐτῷ τῷ ἱερωῶ καταγωγίῳ καὶ πᾶσι τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ τὴν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀδουλωσίαν, /¹³ καθὼς ἐξ αὐτοῦ τοῦ σιγγιλιῶδους (sic) γράμματος πληροφορηθήσεσθε ἐκτενέστερον. Γράφοντες δὲ καὶ διὰ τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, πρῶτον μὲν ἐπιδαφιλεύομεν εἰς ὄλους σας τὰς πατρικὰς ἡμῶν /¹⁴ εὐλογίας καὶ εὐχὰς καὶ ἐπομένως ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέ /¹⁵ λομεν, ὅπως εὐγνωμονοῦντες εἰς τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρόνοιαν τῆς κοινῆς μητρὸς ἀγίας τοῦ Χ(ριστοῦ) Ἐκκλησίας, διατίθεσθε τοῦ λοιποῦ /¹⁶ προθυμότερον ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἀπολαμβάνοντες ἤδη τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τὴν χάριν, /¹⁷ τὰ ὁποῖα θέλετε διατηρῆ (sic) ἀπαρατρέπτως καὶ διάγητε κοσμίως καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναστικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀναφέρετε /¹⁸ πρὸς ἡμᾶς γράφοντες διὰ πάσης ὑποθέσεως καὶ ἀνάγκης σας, δεομένης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἀντιλήψεως. Ἡμεῖς, φροντίσαντες, διενεργῆ /¹⁹ σαμεν καὶ τὴν ἔκδοσιν ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὄρισμοῦ ἀποφαινομένου τὸ ἀνενόχλητον ὑμῶν ἐν πᾶσι. Γράφομεν δὲ καὶ τῷ θεοφι /²⁰ λεστάτῳ ἐπισκόπῳ Κύτρου (sic) ἐπιτάττοντες τὰ δέοντα, καθὼς καὶ τῷ κυριάρχη αὐτοῦ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης. Διὰ νὰ μὴν /²¹ ἤθελεν ὁμως μένη πρόφασις τις σκανδάλου, παραγγέλλομεν καὶ τῇ ὀσιότητί σας, ὁποῦ νὰ εὐχαριστήσητε τὴν θεοφιλίαν του ἢ ἐφάπαξ /²² ἢ διὰ μιᾶς βασιλικῆς χορηγίας, λόγῳ τῆς παρ' αὐτοῦ διδομένης ὑμῖν ἀδείας εἰς τῆς ἐπαρχίας του τὴν περιέλευσιν, καὶ νὰ διάγητε μετ' /²³ αὐτοῦ εἰρηνικῶς, σεβόμενοι τὸν ἀρχιερατικὸν χαρακτήρα. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς πληροφορίαν ὑμῶν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χ(άρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν)».

αὐλβ' Σεπτεμβρίου ζ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χ(ριστῷ) εὐχέτης.

ἹΥπεγράφη καὶ παρὰ τῶν ἀρχιερέων.

3

Τῷ Θεσσαλονίκης Μελετίῳ ἐξαγγελτική τοῦ ἀνωτέρω σιγιλίου, 1832 7/βριῶ (ΚΠΑ, τ. ΙΖ', σ. 213):

«†Ιερώτατε κύρ Θεσσαλονίκης· ἐξ ὧν γράφομεν τῷ ἐπισκόπῳ της ἀγίῳ Κύτρους (sic), πληροφορεῖται καὶ ἡ ιερότης της τοὺς εὐλόγους καὶ /² νομίμους λόγους, δι' οὓς κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει ἀποκατέστη πατριαρχικό καὶ σταυροπ(ηγιακό) τὸ ἐκεῖσε κείμενον ἱερὸν μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, /³ Σφίνιτσα λεγόμενον, ἐκδοθέντος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλλιώδους (sic) ἐν μεμβράναις γράμμ(ατος), ἀποφαινομένου τὴν τοιαύτην αὐτοῦ /⁴ ἀποκατάστασιν, ἀγκαλὰ δὲ καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ ιερότης της καὶ ζῆλον τρέφουσα περὶ τὰ ἱερά καταγώγια καὶ τῆς πράξεως /⁵ αὐτῆς τὸ εὐλογον ἅμα καὶ ἀναγκαῖον κατανοοῦσα, θέλει διατεθῆ (sic) συμφώνως τῷ προνοητικῷ τῆς Ἐκκλησίας σκοπῷ, παραθήχοντες /⁶ ὁμως καὶ ἡμεῖς τὸ φιλόκαλον καὶ φιλευσεβὲς τῆς διαθέσεώς της, προτρεπόμεθα αὐτῇ διὰ τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, /⁷ ὅπως, πληροφορουμένη ὅτι ἐκ τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς εὐρυθμίας τοῦ μοναστηρίου τούτου οὐ μόνον προσγίνεται μεγάλη ψυχικὴ ὠφέλεια /⁸ πᾶσι τοῖς περιούκις χ(ριστια)νοῖς, πολλὴν τὴν εὐλάβειαν καὶ ζῆλον πρὸς αὐτὸ ἐνδεικνυμένοις, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἐνδεῶν καὶ ἀ /⁹ πόρων χ(ριστια)νῶν εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ παραμυθίαν καὶ βοήθειαν, ἐπίσης τε φροντίζουσα καὶ κηδομένη αὐτοῦ ἀρχιεροπρεπῶς συμφω /¹⁰ νήσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ συνδιατεθῆ ὑπὲρ τῆς καλῆς καὶ ἀνενοχλήτου καὶ ἀνεπηρεάστου καταστάσεώς του, διατελοῦντος τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τὴν /¹¹ ἡμετέραν πατριαρχικὴν ὑπεράσπισιν καὶ προστασίαν καὶ τῷ εἰρημένῳ ἐπισκόπῳ της ὑπαγορεύσῃ συμφώνως, ἵνα γνωρίζῃ αὐτὸ πατριαρχικὸν /¹² καὶ σταυροπ(ηγιακὸν) καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ νὰ τὸ ἐνοχλῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, μὲ ὄλον ὁποῦ ἡμεῖς ἀφαιροῦνες κάθε πρόφασιν ἐνδε /¹³ χομένῃν καὶ κάθε παράπονον τῆς θεοφιλίας του, γράφομεν τοῖς μοναστηριακοῖς νὰ τὸν εὐχαριστήσωσιν ἢ ἐφάπαξ ἢ διὰ τινος τακτι /¹⁴ κῆς χορηγίας, λόγῳ τῆς παρεχομένης ἀρχιερατικῆς του ἀδείας ἐπὶ περιελεύσει αὐτῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του, καὶ εἰς τοῦτο ἀξιούμεν /¹⁵ καὶ τὴν ιερότητά της, διὰ νὰ μεσολαβῆσῃ, ὥστε νὰ οἰκονομηθῇ εὐφῆμως καὶ εἰρηνικῶς, ἐν βεβαιότητι ὅτι ἔξει διὰ ταῦτα τοὺς μισθοὺς παρὰ /¹⁶ τοῦ ἐν αὐτῇ τῷ ἱερῷ σκηνώματι δοξαζομένου ἀγίου Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις (καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἶη μετὰ τῆς ιερότητός σου)».

αὐλβ' Σεπτεμβρίου ζ.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χ(ριστ)ῷ ἀδελφός.

2

...

Ημερομηνία: ...

3

...

Ημερομηνία: ...

Φωτοαντίγραφα 2 και 3 (Παράρτημα άρ. έγγρ. 2 και 3)